

Vilniaus universitetas

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

Politikos mokslų bakalauro programa

Remigijus Stankevičius

IV kurso, 2 grupės studentas

**„RELIGIJOS“ VAIDMUO KARINIŲ GRUPOUČIŲ MOBILIZACIJOJE:
VIEŠPATIES PASIPRIEŠINIMO ARMIJOS UGANDOJE ATVEJIS**

Bakalauro darbas

Darbo vadovas: dr. Konstantinas Andrijauskas

Vilnius, 2018

Bakalauro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....

(data)

.....

(v., pavardė)

.....

(parašas)

Bakalauro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data)

.....

(Gynimo komisijos sekretorės parašas)

Bakalauro/magistro darbo recenzentas:

.....

(v., pavardė)

Bakalauro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas (bakalauro darbas „*RELIGIJOS“ VAIDMUO KARINIŲ GRUPOČIŲ MOBILIZACIJOJE: VIEŠPATIES PASIPRIEŠINIMO ARMIJOS UGANDOJE ATVEJIS*“) yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Vardas, pavardė

(parašas)

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Stankevičius R. „Religijos“ vaidmuo karinių grupuočių mobilizacijoje: Viešpaties pasipriešinimo armijos Ugandoje atvejis: Politikos mokslų specialybės, bakalauro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas K. Andrijauskas., 2018. – 40 p.

Reikšminiai žodžiai: religijos įtaka mobilizacijai, karinis konfliktas, Uganda, Viešpaties pasipriešinimo armija, religinis terorizmas, religinis kultas, religijos įrankiai, religijos struktūra, asmens kultas, religinis konfliktas.

Šiame darbe nagrinėjama religijos įtaka Viešpaties pasipriešinimo armijos grupuotės Ugandoje mobilizacijai. Remiantis esamomis teorijomis ir kriterijais yra sukuriamas naujas teorinis modelis, kuris leidžia detaliai išnagrinėti pasirinktą atvejį.

Atlikta analizė atskleidžia, kokiais religinės prigimties struktūriniais įrankiais buvo grįsta šios grupuotės valdymo sistema ir įtaka mobilizacijai. Taip pat išsiaiškinama, ar ši grupuotė ir jos veiksmai atitinka religinio kulto bei religinio terorizmo sampratą.

Turiny

ĮVADAS	6
1. LITERATŪROS APŽVALGA.....	7
2. DARBO TEORINIAI PAGRINDAI	12
3. TYRIMO METODOLOGIJA.....	13
4. ATVEJO ANALIZĖ	19
4.1 Požiūris į priešą	19
4.2 Mistifikuota religijos hierarchija	21
4.3 Tradicijos kaip vienybės ir bendros tapatybės bruožas.....	22
4.4 Religijos struktūra ir prie situacijos prisitaikantis identiteto kūrimas.....	24
4.5 Mobilizacija dėl godumo bei nuoskaudų (angl. <i>greed and grievance</i>).....	27
4.6 Visuomenės grupių atskirtis ir alternatyvios tikrovės kūrimas	28
4.7 Selektivių pozicijų ir iniciatyvų pasirinkimas pozicionuojant savo vertybes	30
4.8 Religijos įtaka vaikams.....	31
IŠVADOS	34
LITERATŪROS SĄRAŠAS	36
SUMMARY	40

IVADAS

Tyrimo problema ir temos aktualumas. Religija yra vienas seniausių identiteto bruožų, jungiančių įvairias bendruomenes, tačiau Vakarų pasaulyje vis didėja sekuliarių valstybių skaičius, kurios įstatymiškai naikina bažnyčios ir valstybės valdymo ryšį. Tai rodo, jog religija praranda savo ideologinę ir politinę prasmę, o jos vietą užima kitos ideologijos. Beje, religiją su ideologija pradėta lyginti XIX a.- XX a. tokių mokslininkų kaip Karl Marx ar Max Webber darbuose. Religijos įtakos mažėjimui Vakaruose įtaką daro ir smunkantis tikinčiųjų skaičius, kai tuo tarpu vis daugiau žmonių tiki moksliniu aiškinimu, tampa ateistais ir t.t. Pažvelgus į sąrašą šalių, kuriose mažėja tikinčiųjų žmonių skaičius, galima pamatyti tai, jog visos jos yra ekonomiškai pažengusios, turi gerą švietimo sistemą, yra stabilios bei demokratiškos. Mokslininkai teigia, jog dauguma vakarietiško valstybių tampa vis labiau sekulariomis, nes jose galima žodžio laisvė, daromi moksliniai tyrimai, jos yra labiau integruotos į tarptautinius informacinius tinklus, bei labiau globalizuotos. Viena svarbiausių to priežasčių yra internetas bei komunikacija, tai padeda lengviau dalintis informacija, susirasti bendraminčių ir t.t.¹. Kita vertus, to negalima pasakyti apie Globaliuosius pietus, o ypač Afrikos žemyną, kuriame vis dar gausūs pagoniškos, šamaniškos kilmės tikėjimai yra tapę genčių kultūros ir identiteto dalimi ir iki šiol daro didelę įtaką vietos gyventojams.

Bet to, mes gyvename lūžio momentu, kuomet islamas iš krikščionybės perima didžiausios (pagal tikinčiųjų žmonių skaičių) religijos vaidmenį. Mokslininkų skaičiavimais, islamą išpažįstančių žmonių skaičius, lyginant su kitomis religijomis, augs tris kartus greičiau, todėl po kurio laiko religija daugumai žmonių vėl taps neatsiejama gyvenimo dalimi ir itin svarbiu faktoriumi tiek vidaus, tiek tarptautinėje politikoje. Vienas to pavyzdžių yra kariniai konfliktai, kuriuose prisidengiama religiniais nesutarimais.

Visgi religija nėra tokia neutrali politiškai kaip gali pasirodyti iš pirmo žvilgsnio. Jos struktūra, atliekamos funkcijos, gebėjimas mobilizuoti kartais yra panaudojami įvairiems tikslams. Tariamasis religijos tikrumas, nuoširdumas ir autentiškumas kartais yra pasitelkiamas kaip įrankis valdyti ir manipuliuoti žmonėmis, pvz., sukuriant įvairius religinius judėjimus ir sektas, kurių tikslas, naudojantis religijos savybėmis, pritraukti žmones bei priversti juos vykdyti kažkieno siekius, pvz., dalyvauti kariniame konflikte.

---

¹ Zuckerman, Phil „Living the Secular Life: New Answers to Old Questions“, 2014

Iš pradžių darbe pateiksiu mokslinės literatūros apie mobilizacijos, karinių konfliktų, sukilėlių grupuočių bei religijos įtakos apžvalgą. Po to, remdamasis esamomis teorijomis, sukursiu kriterijus ir metodologiją, kurios pagalba atliksiu atvejo studiją. Išanalizavus sukilėlių grupuotės atvejį, pateiksiu išvadas ir rekomendacijas ateities tyrimams.

Šio bakalauro darbo tikslas yra išsiaiškinti, kaip Ugandos Viešpaties pasipriešinimo armija (angl. *Lord's Resistance Army*, LRA) naudojami religinės prigimties argumentais bei metodais mobilizuodama savo narius dalyvavimui kariniame konflikte.

Kadangi, akademinėje literatūroje religijos įtaka sukilėlių grupuočių mobilizacijai nėra pakankamai ištirta, todėl pirmasis iš **darbo uždavinių** yra apibrėžti teorines sąvokas bei praplėsti mobilizacijos kariniuose konfliktuose teorijų lauką. Antrasis uždavinys yra remiantis Stathis N. Kalyvas teorija, kurioje mokslininkas tiria religijos įtaką Vokietijos Krikščionių demokratų partijos mobilizacijai, pritaikyti jo sukurtus kriterijus bei pasiūlyti keletą naujų, kurie kartu leisiančių detaliau išnagrinėti religijos įtaką mobilizacijai LRA sukilėlių grupuotėje, t.y. nauju teoriniu modeliu paaiškinti konkretų LRA religijos naudojimo mobilizacijai ir legitimacijai atvejį. Trečiasis uždavinys yra išsiaiškinti ar galima LRA tikėjimo sistemą iš tiesų vadinti religija ar visgi ji atitinka sekto ar religinio kulto sampratą. Pagaliau, darbo pabaigoje pateikiamos išvados bei rekomendacijos ateities tyrimams. Tačiau pirmiausia pateikiama tyrimo bendruoju vardikliu tapsiančio teorinio modelio sukūrimui būtina išsami literatūros apžvalga.

1. LITERATŪROS APŽVALGA

Mokslinėje literatūroje konfliktų tyrimai tapo itin populiarūs XX a. pabaigoje, kuomet pradėjo kurtis naujos, karus išgyvenusios valstybės. Konfliktų teorijos, naudojantis jau buvusiais atvejais, iš esmės leidžia paaiškinti ar nuspėti galimus ateities konfliktus bei valstybių trajektorijų modelius. Konflikto teorijas galima suskirstyti į dvi grupes – vienos iš jų aiškina konflikto struktūrinę priežastį, o kitos yra konkretnės bei kalba apie tai, kodėl vienu ar kitu atveju įvyko ar tęsėsi konfliktas, kaip juo buvo pasinaudota.

Mokslininkai teigia, jog partizaninis karas ar konfliktas, kuomet kariaujama iš opozicinės, nevalstybinės pusės mobilizuoja žmones geriau nei tai darytų kito tipo karai, mat yra tikimasi geresnės ateities ir persikirstymo, siekiama autonomijos ar demokratizacijos, pasipriešinimas

kainuoja mažiau kaštų ir t.t.². Tačiau partizaninis karas, kitaip nei valstybinis, reikalauja natūralaus kolektyvinio susitelkimo. Visgi sutelkti žmonių grupę trukdo politikos moksluose taip vadinama „kolektyvinio veiksmo problema“. Šios sąvokos kūrėjas Mancur Olson išskiria kelis argumentus, kodėl visgi yra pasiekiamas kolektyvinis susitarimas, kuris iš dalies atsako ir į klausimą, kodėl ir kokiais būdais individai yra mobilizuojami partizaninio karo metu: 1) mažoms grupėms yra lengviau susiorganizuoti; 2) mažose grupėse lengviau paskirstyti ir apsirūpinti bendromis gerybėmis; 3) opozicinei grupei daug lengviau suburti žmones nei valdančiajai; 4) jungimasis į grupes yra ne tik įgimtas, primena firmų elgesį, bet yra modernėjančios visuomenės pasekmė; 5) Olsonas taip pat teigia, kad nepaisant emocijų ir ideologinių motyvų, organizacijų veikloje visada yra ir ekonominių motyvų³. Taip pat Olsonas priduria, jog organizacijos, kurios nesugeba padaryti narių dalyvavimo veikloje privalomo, turi suteikti kažkokias nekolektyvines gėrybes, kad paskatintų potencialius narius jungtis, pvz., kaip valstybė - elektros energiją. Tai reiškia, jog individo lygmeniu žmogui apsimoka nekariauti arba tikėtis, jog už jį tai padarys kiti, tačiau bendruomenės lygmeniu žmonėms susitelkus būtų pasiektas rezultatas, kuris pagerintų esamą padėtį.

Tačiau Stathis N.Kalyvas ir Matthew A.Kocher teigia, jog ištyrus keletą partizaninių karų, empiriniai duomenys rodo, jog „free-rideriai“, t.y. tie, kurie nedalyvauja partizaniniame kare, patiria daugiau žalos nei kariaujantys žmonės, kas iš principo prieštarauja racionaliai kolektyvinio veiksmo problemai⁴. Tai paaiškinama remiantis keliais argumentais. Pirma, partizaninio karo metu nėra daug tiesioginės kovos, todėl likę namie žmonės yra terorizuojami ir panaudojami priešingos pusės, susidorojant su partizanais. Antra, nedalyvaujantys partizaniniame kare individai atsiduria tarp dviejų ugnių, t.y. jog jais nepasitiki nei viena pusė, todėl norint išvengti „dvigubų agentų“ žmonės dažnai yra žudomi be priežasties, pvz., JAV taikyta „Phoenix“ programa Vietname⁵. Trečia, nedalyvaujantys individai yra išnaudojami fiziškai, psichologiškai bei praranda savo materialinius turtus. Taigi dažnu atveju individai renkasi dalyvauti partizaniniame kare, nes tai užtikrina jų saugumą ir išlikimą bei, lyginant su kare nedalyvaujančiais, bent trumpuoju laikotarpiu užtikrina tiek materialinę, tiek nematerialinę gerovę⁶.

Struktūrinės teorijos iš esmės paaiškina ir įvairių sukilėlių grupuočių kūrimąsi ir mobilizaciją. Mobilizacija yra apibūdinama kaip grupės moralės, idėjinis, emocinis, ryšiais ir santykiais grįstas

---

² Kalyvas, Stathis N., and Matthew Adam Kocher. “How ‘Free’ Is Free Riding in Civil Wars?: Violence, Insurgency, and the Collective Action Problem.” *World Politics* 59, no. 2 (2007): 177–216.

³ Olson, M. *The Logic of Collective Action*. Harvard University Press, 2002 [1965], pp. 5-52

⁴ Kalyvas, Stathis N., and Matthew Adam Kocher., 177–216.

⁵ Tik 11% visų nužudytųjų buvo priešų kariai. Mokslininkai paskaičiavo, jog Vietnamo kare nedalyvaujantys Vietnamo piliečiai turėjo 26 kartus didesnę galimybę mirti, nei kare dalyvaujantys individai.

⁶ Kalyvas, Stathis N., and Matthew Adam Kocher., 188-192

procesas, kuris leidžia susivienyti, susiburti bei pasiekti individų bendrą susitarimą pradėti kolektyvinį veiksma, šiuo atveju karinį konfliktą⁷. Helge Holtermann išskiria šiuos mobilizacijos veiksnius: materialinė gerovė, ideologija, kerštas, nuotykių troškimas, jėgos įgavimas, valstybės represijos, saugumo nebuvimas, neteisingumo jausmas, idėjinis sukilėlių palaikymas, baimė, sukilėlių įtaigumas⁸. Sukilėlių grupuotė yra suprantama kaip karinį pajėgumą turinti bei tam tikrą teritoriją valdanti grupuotė, kuri viešai prieštarauja esamai valdžiai, t.y. užima opozicijos vaidmenį, dažnu atveju dalyvauja kariname konflikte⁹ ir turi politinių tikslų, pvz., valdžios perėmimas, autonomijos siekimas ar teritorinė nepriklausomybė¹⁰.

Kristof Titeca bei Teophilis Coesteur tyrė, dėl kokių priežasčių ir kodėl susikuria tokios grupuotės. Pirmiausia jie išskyrė, kad tokia grupuotė ir jos idėja turi apimti tam tikrą interesų grupę, kuri galėtų reikštis ne tik idėjiškai, bet ir fiziškai. Antra, maištininkai kuriasi tada, kai jaučia silpną institucinį ir tarptautinį pasipriešinimą – tai reiškia, kad jie gali greitai nuversti valdžią, daryti įtaką, tačiau vietoje didelio pasipriešinimo sulauks legitimumo. Trečia, centralizuotos grupės naudojami komunikacijos ir informacijos nebuvimo aspektais – tai reiškia, jog dėl šių priežasčių grupė gali veikti bet kokiais būdais bei daryti ką nori, tačiau žmonės negalės sužinoti tiesos ir tikės grupuotės sukurtais melais¹¹.

Kiti mokslininkai bandė aiškinti tokių grupių atsiradimą lyginamuoju metodu, lyginant valstybes. Vienas svarbiausių veiksnių, lemiantis, kodėl vienoje šalyje kariniai konfliktai vyksta dažniau nei kitose, yra ekonominis išsivystymas, lyginant BVP (bendrąjį vidaus produktą) vienam žmogui. Iš to galima daryti išvadą, jog tos šalys taip pat turi nestabilią valdžią, silpną infrastruktūrą, susiskaldžiusią ir nepasitikinčią visuomenę, todėl ją yra lengviau mobilizuoti ir priversti priešintis¹². Kiti svarbūs veiksniai yra politinis nestabilumas, geografiniai veiksniai, populiacija ir jos tankumas, priklausomybė nuo gamtinių išteklių, korupcija, biurokratijos kokybė, ekonominės laisvės, kurios

---

⁷ Parkinson, Sarah Elizabeth. "Organizing rebellion: Rethinking high-risk mobilization and social networks in war." *American Political Science Review* 107.3 (2013): 418-432.

⁸ Holtermann, Helge. "Economic Development, Rebel Mobilization, and Civil War Onset." (2013).

⁹ Sukilėlių grupuotė dalyvauja ne kare, o ginkluotame konflikte (angl. *armed conflict*). Tarptautinėje teisėje yra priimta sukilėlių konfliktus vadinti netarptautiniais ginkluotais konfliktais, o ne karais, mat yra kariaujama ne tarp dviejų valstybių, o tarp nevalstybinių veikėjų (angl. *non-state actors*) arba tarp valstybės ir nevalstybinių veikėjų. Tarptautinėje teisėje karo metu galiotų kiti įstatymai, kurie neigiamai atsilieptų tiek konkrečios valstybės ekonomikai, tiek tarptautiniam pripažinimui.

¹⁰ Jo, Hyeran, Rotem Dvir, and Yvette Isidori. "Who Is a Rebel? Typology and Rebel Groups in the Contemporary Middle East." *Middle East-Topics & Arguments* 6 (2016): 76-86.

¹¹ Titeca, Kristof and Theophile Costeur "An LRA for everyone: How different actors frame the Lord's Resistance Army" *African Affairs*, Volume 114, Issue 454, 1 January 2015, Pages 92–114, <<https://doi.org/10.1093/afraf/adu081>>

¹² Hegre, Håvard, and Nicholas Sambanis. 2006. "Sensitivity Analysis of Empirical Results on Civil War Onset." *Journal of Conflict Resolution* 50(4): 508–535.

apima rinkos atvirumą bei valstybės nesikišimą į rinką¹³. Taip pat šia tema atlikti tyrimai šia tema parodė, jog maištininkų grupuočių sėkmė gaunant valdžią priklauso nuo šių kriterijų: 1) grupės prieiga prie šalies vidinių ar išorinių resursų, 2) pačios valstybės stiprumas atsižvelgiant į ekonomiką ir kariuomenės dydį, bei 3) piliečių informacija apie dabartinę padėtį bei lūkesčiai¹⁴.

Konfliktų ir psichologijos tyrėjai be minėtų struktūrinių argumentų, tokių kaip ekonomika, politika, geografija, trumpalaikis saugumas, noras pasipelnyti ir kitos nematerialinės gerovės, taip pat išskiria ir kitus paaiškinimus, kodėl individai mobilizuojasi ir pradeda maištą ar partizaninį karą. Norint pritraukti kuo daugiau individų į savo pusę, lyderiai aktyviai bando skleisti savo ideologiją, pritraukti daugiau narių. Taip kažkieno idėjos, nepasitenkinimas esamu *status-quo* tampa visuotiniu¹⁵. Paul Collier taip pat išskiria kitus argumentus, gan neseniai šioje srityje pradėtus nagrinėti elementus, pavadindamas juos „instrumentiniais“ – emocijas, etniškumą, religiją, istorinį ir socialinį neteisingumą bei klasių skirtumus¹⁶. Pasak Elisabeth Wood, kuri tyrė Salvadora valstiečių mobilizaciją, kolektyvinio veiksmo dilema buvo įveikta ne dėl materialinių motyvų, bet dėl moralės, emocionalumo, tikėjimo sistemos, ideologijos, supratimo, kas yra bloga, o kas gera, ir religijos¹⁷.

Vienas iš minėtų motyvų, kuris turi mobilizuojančią jėgą yra religija. Religija savyje kuria ir teikia moralę, ritualus, stabilumą, tęstinumą, tradicijas ir institucijas, todėl padeda žmogui pasiekti psichologinį stabilumą, mat pasaulis jam tampa suprantamesnis, jis žino, kaip elgtis, kas jo laukia, pradeda save vertinti ir realizuoti¹⁸. Kiekvienas žmogus turi savo nuomonę apie religiją ir tikėjimą, tačiau nuo seno žinoma, jog religija yra itin stipri institucija, veikianti žmogaus gyvenimą, mąstyseną bei kultūrą. Skirtingai nuo valstybės institucijų, religija nėra taip aiškiai normuota kaip, pvz., konstitucija, dažnu atveju nėra privaloma ar baudžianti. Religija yra apibūdinama kaip mistinis, metafiziškas idėjų rinkinys, kuris padeda rasti gyvenimo prasmę, paaiškina logiškai nepaaiškinamus dalykus bei sukuria tam tikras moralės, elgesio bei požiūrio vienas į kitą normas¹⁹.

---

¹³ Holtermann, Helge, 2013

¹⁴ Aronson, Jacob, et al. "How rebels win (and Why they lose)", University of Maryland, 2015.

¹⁵ Costalli, S., & Ruggeri, A. (2015). Indignation, Ideologies, and Armed Mobilization: Civil War in Italy, 1943–45. *International Security*, 40(2), 119-157.

¹⁶ Collier, Paul "Rebellion as a Quasi-Criminal Activity.", *Journal of Conflict Resolution* Vol 44, Issue 6, 2000, pp. 839 – 853

¹⁷ Wood, Elisabeth Jean, *Insurgent Collective Action and Civil War in El Salvador* (Cambridge: Cambridge University Press, 2003).

¹⁸ Seul, Jeffrey R. "'Ours Is the Way of God': Religion, Identity, and Intergroup Conflict." *Journal of Peace Research* 36, no. 5 (1999): 560-565.

¹⁹ Priya, Rashmi "Sociology of religion: Max Webber", 2011.

Kai kurie mokslininkai teigia, jog religija yra metafizinis dalykas, kuris kyla ir prisitaiko prie esamos kultūros, tačiau kiti, atlikdami kiekybinius ir lyginamuosius tyrimus, sako, jog religija atitinka daugumą politinei ideologijai taikomų kriterijų. Ideologija yra politinių įsitikinimų ir vertybių junginys, kuris sukuria tam tikrą pasaulio suvokimą bei nustato individų ir grupių tarpusavio santykius. Mobilizuojant individus, ideologijos arba religijos antreprenieriai nustato neteisingumo ir kolektyvinių veiksmų rėmus²⁰. Sociologas Rhys H. Williams teigia, jog religija gali padėti legitimuoti politinį valdymą, kurti politinę diskusiją, kelti globalias problemas, kurios keistų politinę darbotvarkę, taip pat turi įtakos žmonių gėrio ir blogio suvokimui ar tiesiog mobilizuoja ir vienija visuomenę²¹. Tai, jog religiją galima laikyti ideologija grindžia ir sociologų Max Webber ar Karl Marx teorijos. Abu mokslininkai teigia, jog religija daro įtaką valstybės ir bendruomenės socialinei struktūrai, ekonomikai ir politinei sistemai.

David Little išskiria kelis religijų bruožus, kurie padeda konstruoti religiją ir jos identitetą: susikūrimo istorija ir mitologija; religijos doktrina; „šventasis tikslas“; religijos hierarchija; veikėjai, turintys galią kalbėti dievo vardu; ir ritualai²². Emile Durkheim ypač pabrėžia religijos mistiškumą bei atskirtį tarp dievybių ir paprastų žmonių bei tarp to, kas yra šventa (pvz., dievo ar totemų kultas) ir kas yra bedieviška, t.y. viena iš pagrindinių religijos savybių yra visiškas žmonių paklusimas savo dievui, tikėjimas bei šventumo ir viso kito dichotomija. Emile Durkheim teigė, kad kiekvienos religijos pagrindas yra universalus – visa kas šventa ir viso kito supriešinimas²³.

Taigi, nors akademinėje literatūroje yra daug informacijos apie religijos galią, bendruomenių telkimąsi, karinius konfliktus ar mobilizaciją, tačiau visa tai į vieną jungiančios literatūros apie tai, kokią įtaką mobilizacijai naujai susikūrusiuose kariniuose judėjimuose turi ir kaip veikia religija, beveik nėra, nors tokių atvejų pasitaiko iki šiol, pvz., Liberijos, Sierra Leonės, Dramblio Kaulo Kranto, Kongo ir t.t. atvejai²⁴. Todėl savo tyrimu noriu praplėsti šį lauką parodydamas kokią įtaką, kaip veikia bei kaip yra panaudojamos religijos funkcijos karinių konfliktų mobilizacijai.

---

²⁰ Costalli, S., & Ruggeri, A., 140-157

²¹ Williams, Rhys H. "Religion as Political Resource: Culture or Ideology?" *Journal for the Scientific Study of religion* 35, no. 4 (1996): 368-78

²² Little, David 'Belief, Ethnicity, and Nationalism', *Nationalism and Ethnic Politics* 1995. 1(2): 284–301.

²³ Durkheim, Émile, *The Elementary Forms of the Religious Life, a Study in Religious Sociology*. London : New York :G. Allen & Unwin; Macmillan, 1915.

²⁴ Miller, Norman N., *Encounters With Witchcraft : Field Notes from Africa*. Albany :State University of New York Press, 2012. Print.

2. DARBO TEORINIAI PAGRINDAI

Pagrindiniai sukilėlių grupių mobilizacijos teoretikai Ted Robert Gurr, Paul Collier, Anke Hoefler teigia, jog tokio tipo karai vyksta dėl dviejų dalykų: godumo bei nuoskaudų (angl. *greed and grievance*), taip parodant paprastą žmonių materialinį racionalumą bei savo interesų siekimą²⁵. Paul Collier tirdamas konfliktus Afrikoje pastebėjo, jog dauguma jų prasidėjo ir tęsiasi dėl ekonominių priežasčių – godumo, o ne dėl nuoskaudų, noro kerštauti ar pasiekti kažką politiškai. Mokslininkas sukūrė modelį, kuriame matavo BVP pasiskirstymą, jaunų žmonių skaičių ir privalomojo švietimo trukmę, bei padarė išvadą, jog dalyvavimas sukilėlių konflikte Afrikos šalių gyventojams atneša daugiau naudos nei buvimas paprastu piliečiu²⁶.

Paul Jackson nagrinėdamas Ugandos konflikto atvejį bei taikydamas jau esamas mobilizacijos teorijas, t.y. gėrybių ir nuoskaudų teoriją, nerado stipraus ryšio nei su vienu iš šių aiškinimų, tačiau pabrėžė baimės kaip mobilizuojančio faktoriaus aspektą²⁷. Mano manymu, baimė, kaip religinio judėjimo sukurtas produktas, išties turėjo didelę įtaką mobilizacijai, todėl svarbu ištirti kokiais konkrečiai religijos aspektais buvo kuriamas baimės jausmas LRA grupuotėje.

Savo darbe remsiuosi šiomis religiją ir religinius judėjimus aprašančiomis teorijomis. Emile Durkheim religiją apibūdina kaip vieningą tikėjimų ir praktinių šventų veiksmų sistemą, kuri jungia individus į vienodo išpažinimo, moralės, ritualų, mitų bendriją²⁸. Kaip jau minėta anksčiau, tokie žymūs mokslininkai kaip Max Webber ar Karl Marx religiją ir jos struktūrą sutapatina su politinėmis ideologijomis, tačiau mano atveju religijoje yra svarbus okultizmo ir mistiškumo bruožas. Mistiškos, naujai susiformavusios bei uždaros religijos dažnai yra vadinamos sektomis. Nors visuomenėje yra susiformavusi nuomonė, jog sekta yra religinė organizacija, kuri įvairiai išnaudoja savo narius, tačiau mokslinėje literatūroje sekta yra apibūdinama kaip religijos šaka, kuri tam tikrais aspektais ir įsitikinimais skiriasi nuo pagrindinės religijos, pvz., suniitai ir šiitai islame. Tuo tarpu Steven Hassan išskiria terminą „religinis kultas“, kurį aprašo kaip piramidės tipo autoritarinį režimą, kuris yra valdomas diktatoriška kontrole. Religinis kultas savaime netgi gali neturėti religijos, tačiau jo vadovai gali taip manipuliuoti žmonėmis, jog šie net nesupras šios

---

²⁵ Regan, Patrick M., and Daniel Norton. "Greed, grievance, and mobilization in civil wars." *Journal of Conflict Resolution* 49.3 (2005): 319-336.

²⁶ Jackson, Paul. "The March of the Lord's Resistance Army: Greed or Grievance in Northern Uganda?." *Small Wars and Insurgencies* 13.3 (2002): 29-52.

²⁷ Ten pat, 29-52.

²⁸ Durkheim, Émile, 1915

grupės tikslo, tikėjimo bei ko iš jos laukti²⁹. Taip pat mokslinėje literatūroje gali rasti „religinio terorizmo“ terminą, apibūdinantį veiklą, kurioje mistiškai veikėjai naudodamiesi religine struktūra, įrankiais bei priešo įvaizdžiu legitimuoja savo veiklą, naudojamą smurtą bei siekia savo tikslų ar interesų³⁰. Norman Miller teigia, jog mistiškai religiniai judėjimai dažnai veikia kaip slaptos vyriausybės ar mafijos struktūros. Tai reiškia, jog tokie judėjimai yra nelegalūs, naudojantys smurtą, siekiantys materialinės naudos bei yra valdomi diktatoriaus arba jų grupės. Pasak autoriaus, religijos struktūra leidžia sukurti alternatyvią teisingumo sistemą ir vertybes³¹.

Savo darbe remsiuosi vienu įtakingiausiu konfliktus ir mobilizaciją tyrinėjančių mokslininku Stathis N. Kalyvas bei jo teorija, kuri nagrinėja religijos įtaką mobilizacijai. Savo tyrime Stathis N. Kalyvas įrodo religijos svarbą mobilizacijai (šiuo atveju rinkėjų mobilizacijai) iširdamas Vokietijos Krikščionių Demokratų partijos vertybes, naudojamas religijos funkcijas, struktūras, įrankius bei religijos institucionalizuotumą. Kadangi teoriją, nagrinėjančių religijos įtaką karinių konfliktų mobilizacijai nėra, remiantis šia teorija reikia papildyti šį bei sukurti naują tiriamąjį metodą bei kriterijus, kurie padėtų paaiškinti platesnį atvejų lauką. Pasak mokslininko, kiekviena religija yra struktūruota bei turi savo paslėptą tikslą, kuris yra siekiamas pritaikant religijos struktūrą konkrečiam atvejui, t.y. apeliuojant religiniais, politiniais, ekonominiais ir socialiniais motyvais keisti esamą identitetą. Kalbėdamas apie religiją, jis teigia, jog nagrinėjant įvairias religijas ar religinius judėjimus, nepaisant skirtingų religinių doktrinų, aplinkybių ir kitų aspektų, keliais kriterijais galima apibrėžti daugumos religijų pagrindą, struktūrą ir įtaką mobilizacijai. Pasak jo, toks religinių judėjimų mokslinis struktūravimas leidžia geriau įsigilinti į išsamesnius etnografinius, konfliktų atvejų tyrimus nepaisant kultūros, vietos ir laiko aspektų. Stathis N Kalyvas išskiria šiuos religinių judėjimų panašumus: 1) antisistemišką kritiką esamai tvarkai, 2) esamų religinių identitetų rekonstrukciją, 3) selektyvų iniciatyvų pasirinkimą ir susitelkimą sprendžiant socialines bei ekonomines problemas, 4) visuomenės klasių atskirtį, 5) ryšį su buvusiomis religijomis ir tradicijomis³².

3. TYRIMO METODOLOGIJA

Naudodamasis šios teorijos kriterijais bei juos papildydamas žemiau siūlau kokybiškai naują teorinį modelį, kuris, atliekant atvejo studiją, leis paaiškinti, kaip ir kokiais būdais konkrečiu atveju

---

²⁹ Hassan, Steven "Combatting cult mind control". Park Street Press, 1988.

³⁰ Hoffman, Bruce (1999). Inside Terrorism. Columbia University Press.

³¹ Miller, Norman N, 2012

³² Kalyvas, Stathis N. "Unsecular politics and religious mobilization." European Christian Democracy (2003): 293-320.

religija darė įtaką mobilizacijai. Ieškant informacijos ir ją analizuojant naudosisi diskurso analizę bei tiek pirminius (LRA šventuosius įsakymus, vaizdo medžiagą, interviu su Kony Joseph bei kitais buvusiais ar esamais LRA nariais), tiek antrinius šaltinius (mokslininkų publikacijos, antropologiniai, etnografiniai tyrimai).

Viešpaties pasipriešinimo armija Ugandoje istorija ir kontekstas

Ugandos etnis konfliktas prasidėjo dar kolonijiniais laikais, kuomet Jungtinė Karalystė valdė šias žemes. Tuo metu etnis pasidalijimas lėmė skirtingas socialines klases. Šiaurės Ugandos gentys daugiausia veikė kariname sektoriuje, tuo tarpu pietų gentys – valstybės valdyme. Vėliau šis padalijimas atsispindėjo ir kituose sektoriuose, pvz., pietų Ugandos ekonomika žymiai lenkė šiaurės, pietuose taip pat buvo žymiai aukštesnis švietimo lygis³³. Po nepriklausomybės paskelbimo 1962 m. socialiniai skirtumai pradėjo mažėti, pradėjo augti ačiolių bei langų kilmės žmonių skaičius, kurie užėmė pagrindinius postus³⁴. Visgi po Idi Amin 1971 m. įvykdyto valstybės perversmo ačioliai prarado visas privilegijas bei buvo išstumti iš politinės arenos.

Devintajame dešimtmetyje dėl etninių persekiojimų ačiolių tauta persikėlė į Ugandos šiaurę bei aplinkines Afrikos valstybes. Alice Lakwena vėliau suvienijo ačiolių žmones teigdama, jog turi galių išvalyti ir sunaikinti blogąsias dvasias, kurios trukdo kovoti bei subūrė daugiau nei 10-ties tūkstančių žmonių armiją. Visgi dėl vidaus konfliktų, pralaimėjimų ir prievartos pačioje grupėje (pvz., įtraukiant vaikus) šis judėjimas suskilo, o jo vietoje Joseph Kony sukūrė Viešpaties pasipriešinimo armiją (angl. *Lord's Resistance Army, LRA*)³⁵. Tuo metu šiaurės Ugandoje siautė karas, etniniai nesutarimai, susiskaldęs Alice Lakwena Šventosios Dvasios judėjimas (angl. *Holy Spirit Movement, HSM*) pavertė teritoriją įvairių nusikalstamų grupuočių veiklos lauku, vietiniai žmonės buvo įbauginti, tapo nepasitikinčiais vieni kitais, skurdo, neturėjo legitimios valdžios, o jų darbo ir žemės našumas vis mažėjo. Joseph Kony remdamasis HSM grupės patirtimi bei klaidomis sukūrė ir sustiprino jau buvusį mistinį, dvasinį judėjimą, nes tai buvo vienintelis dalykas, galėjęs tapti legitimiu dalyku mobilizuojant žmones³⁶. Kony taip pat pasiskelbė šio judėjimo dvasiniu lyderiu. Sukūręs stabilią tikėjimo sistemą, Joseph Kony bei LRA, remiami Sudano, pradėjo karinį konfliktą su Ugandos valdžia, tačiau 2002-2004 metais vykusio operacija „Geležinis Kumštis“ (angl. *„Iron Fist“*), gan sėkmingai išstūmė LRA iš Ugandos teritorijos ir sumažino šio judėjimo įtaką. Tuomet LRA pradeda veikti kaip partizaninė-terroristinė grupuotė, vykdanči nepastovius išpuolius

---

³³ Jackson, Paul. 29-52.

³⁴ Amone, Charles and Muura, Okullu “British Colonialism and the Creation of Acholi Ethnic Identity in Uganda, 1894 to 1962,” *The Journal of Imperial and Commonwealth History* 42, no. 2 (2014)

³⁵ The World Bank, “Uganda: Overview,” The World Bank, Dec 08, 2016

³⁶ Mergelsberg, Ben “Crossing Boundaries. Experiences of returning child soldiers”, draft report, 2005.

skirtingose Afrikos šalyse, pvz., Konge, Sudane, CAR ir t.t.³⁷ Nors šiuo metu judėjimo įtaka bei nusikalstamumas yra sumažėjęs, tačiau skaičiuojama, jog ši grupuotė yra atsakinga dėl daugiau nei 100 tūkst. mirčių, teroristinės veiklos, žmogaus teisių pažeidimų, vaikų sekso vergijos ir išnaudojimo, o pats Joseph Kony, 2005 m. Tarptautinio Baudžiamojo Teismo sprendimu, yra paskelbtas daugybę žmogaus teisių pažeidusių tarptautiniu karo nusikaltėliu, tačiau iki šiol Kony nėra surastas³⁸.

Pasitelkdamas kitų mokslininkų teorijas ir metodus, savo tyrimui išskiriau šiuos kriterijus:

1. *Požiūris į priešą*. Kaip teigia S.Kalyvas, norint įtvirtinti savo religinio judėjimo retoriką ir pasaulio suvokimą būtina sugriauti buvusią ar priešišką įsitikinimų sistemą. Tai galima padaryti kritikuojant bei visaip kitaip kuriant propagandą apie savo priešą³⁹. Taip pat kaip jau minėjau anksčiau, vienas pirmųjų mokslininkų, pradėjęs gilintis į religijos struktūrą ir veikimo principus buvo Emile Durkheim, kuris teigė, jog vienas iš pagrindinių religijos komponentų yra sukurtas priešų įvaizdis. Religija yra panaudojama „apsaugant“ ją propaguojantį individą, suteikiant jam pomirtinį gyvenimą, tyrumą, kai tuo tarpu nesimeldžiantys ir neatsiduodantys tam tikrai religijai asmenys yra prilyginami „nešventiesiems“, pvz., krikščionybėje - velniai ir demonai. Iš čia kyla natūralus žmonių supriešinimas, todėl karinio konflikto metu religija yra naudojama paverčiant priešus „nešventais“. Taip motyvuojamas fizinis pasipriešinimas legitimuojantis brutalius veiksmus. Taigi, nagrinėdamas religines sukilėlių grupuotes, pirmiausia peržvelgsiu, kaip struktūriškai yra kuriama religinė dichotomija, koks yra fizinių ir religinių priešų ryšys ir koks diskursas kalbant apie priešus yra naudojamas.

2. *Mistifikuota religijos hierarchija*. Dauguma religijų turi vieną esminį struktūros bruožą – mistifikuotą, antgamtinių galių turintį vadovą-pranašą, kuris nulemia visą gyvenimo eigą, nustato neteisingumo ir kolektyvinių veiksmų rėmus, gali valdyti žmones, jų pašamonę bei atlieka „didžiojo brolio“⁴⁰ funkciją⁴¹. Mokslininkai teigia, jog religinių judėjimų pradininkai naudojami šiomis funkcijomis tam, jog jų idėjos taptų visuotinai priimtoms. Taip pat tyrinėjant religijas, galima pastebėti, jog dievas, t.y. garbinamas asmuo, nėra fizinė būtybė, todėl yra sukuriama mažesnio masto mistifikuoti veikėjai, kurie turi galimybę tiesiogiai bendrauti su dievu, pvz., krikščionybėje tokią funkciją atlieka kunigai.

³⁷ Titeca, K. 'The spiritual order of the LRA' in: Allen, T., Vlassenroot, K. The Lord's Resistance Army: Myth and Reality. (2010) London, Zed Books: 59-73.

³⁸ Faber, Pamela „Sources of Resilience in the Lord's Resistance Army“, 2017.

³⁹ Ten pat, 293-295

⁴⁰ George Orwell knygoje „1984“ aprašytas veikėjas, kuris turi galimybę stebėti ir sekti kiekvieno piliečio asmeninį gyvenimą bet kuriuo metu.

⁴¹ Costalli, S., & Ruggeri, A.; ir Little, David 'Belief, Ethnicity, and Nationalism', 284–301.

Politikos moksluose šis reiškiny yra vadinamas asmenybės kultu, garsiausi pavyzdžiai – Adolfas Hitleris, Josifas Stalinas bei Šiaurės Korėjos lyderiai. Asmenybės kulto propagavimas autoritarinėse ar totalitarinėse valstybėse manipuliuojant žiniasklaidą, faktais pasitelkiant įvairų simbolizmą – menus, demonstracijas, paminklus, keičiant miestų ar gatvių pavadinimus – sukuria idealizuotą, herojišką neklystančio valdovo įvaizdį⁴². Savo darbe taip pat nagrinėsiu kaip sukuriamas, koks stiprus ir kaip veikia religijos vadovų kultas, mistiniai veikėjai.

3. *Tradicijos kaip vienybės ir bendros tapatybės bruožas*. Religiniai ritualai ir tradicijos, kuriose veikiama bendrai, vienija ir kuria solidarumą tarp grupės individų. Ritualų, simbolių ir tradicijų metu sukuriamas emocinis ryšys tarp bendruomenės narių, todėl žmonės yra linkę atsiduoti, aukotis ir taip panaikinti kolektyvinio sprendimo problemą⁴³. Tai reiškia, jog religijos nariai, veikiami išorinių jėgų ir tam tikro prigimtinio mokymo yra užhipnotizuojami elgtis neracionaliai, galbūt kenksmingai sau. Sukurta vidinė atsakomybė prieš save religijos lyderiams leidžia lengvai manipuluoti savo pasekėjais ir jų jausmais, todėl yra gan paprasta legitimuoti savo sprendimą pradėti karinį konfliktą. Tuo tarpu sukurta religija ir jos diskursas, simboliai, tradicijos leidžia paaiškinti sėkmes ir nesėkmes grindžiant tai geru/per mažu tradicijų ir ritualų laikymusi ar meldimusi. Apžvelgus religijų simbolius ir tradicijas bus galima suprasti, kaip yra kuriamas emocinis bendruomenės ryšys.

4. *Religijos struktūra ir jos prisitaikantis identiteto kūrimas*. Religinės taisyklės yra sukurtos tam, jog atliktų įstatymų vaidmenį, tačiau lyginant religijos taisykles su šiuolaikiniais valstybių įstatymais, pvz., konstitucija, svarbu pabrėžti tai, jog daugumos religijų diskursas teigia, jog taisyklių laikymasis yra viena iš pagrindinių gyvenimo dalių, nuo kurių priklauso žmogaus sėkmė, ateitis ar pomirtinis gyvenimas. Taip pat svarbu yra tai, jog kitaip nei įprastoje šiuolaikinėje valstybėje įstatymų laikymąsi užtikrina ne policija, o pats žmogus, kuris nuolatos yra stebimas „didžiojo brolio“, todėl sukurama jau minėta atskaitingumo prieš patį save sistema. Šitaip struktūruota religija leidžia daug lengviau valdyti individus, todėl tirdamas savo atvejį apžvelgsiu, kokias taisykles deklaruoja ši grupuotė.

5. *Mobilizacija dėl godumo bei nuoskaudų (angl. greed and grievance)*. Vienas iš kertinių mobilizacijos teorijos aiškinimų (Ted Robert Gurr, Paul Collier, Anke Hoefler teorijos) teigia, jog karinių konfliktų metu žmonės bando siekti savų materialinių ar kitokių interesų, todėl judėjimo žadamas atlygis padeda mobilizuoti. Religija, jos siūlomos vertybės bei gerybės taip pat gali tapti

---

⁴² Wells, George A. “Cults of personality.” Vol. 13, no. 37, 2014, pp. 13–17

⁴³ Kalyvas, Stathis N. 295-300

mobilizuojančiu įrankiu. Religija individui leidžia paaiškinti savo santykius, veiksmus bei patį gyvenimą, t.y. „geri santykiai su Dievu“ atneša gerą gyvenimą, stabilumą, savęs realizaciją bei tęstinumą ir *vice versa*. Tiesa, šis metafizinis ir vidinis prisirišimas prie religijos reikalauja daug daugiau ištikimybės nei kitos identiteto grupės, tarkim, politinės partijos, mat religija reikalauja prisirišimo, atsakomybės pačiam prieš save, sąžinės jausmo, todėl žmogus norėdamas pasielgti kitaip nei liepia religija, turi priešintis pačiam sau. Taip pat dauguma religijų labiau šlovina visuomenės, grupės gerovę nei pačio individo, todėl žmogui yra sunku palikti šią grupę⁴⁴.

Pasaulėžiūros kitimas, įvairių antgamtiškų, mistiškų galių žadėjimas už taisyklių laikymąsi ir lojalumą yra vieni iš esminių dalykų, kurie iškreipia tai, ką mes vadintume racionaliu mąstymu, todėl religiniai judėjimai turi galimybę apeiti kolektyvinio veiksmo problemą – žmonės įtiki, jog aukodamiesi įgaus tiek fizinių (materialinių), tiek metafizinių galių. Tuo pačiu dauguma religijų labiau šlovina visuomenės, grupės gerovę nei pačio individo, todėl žmogui yra sunku palikti šią grupę, tad jis yra įstatomas į moralės ir atsakomybės prieš save rėmus. Taigi, naudodamas šį kriterijų apžvelgsiu, kokias gėrybes ir vertybes už lojalumą, tikėjimą žada ir kaip už pasitraukimą baudžia tam tikri religiniai judėjimai.

6. *Visuomenės grupių atskirtis ir alternatyvios tikrovės kūrimas*. Religija veikia kaip mobilizuojantis ir motyvuojantis veiksnys, kuris suteikia vidinio saugumo, teisingumo jausmą bei ideologinį pagrindą. Religijos tikslas sukilėlių grupuotėse yra paversti individą bebaimiu savo ideologijos skleidėju. Tai įmanoma padaryti sukuriant Friedrich Nietzsche aprašytą utopinį „naująjį žmogų“, kuris tiki, kad senasis dievas jau mirė, o pats individas taps pavyzdžiu, kuriuo būti siekia kiekvienas bendruomenės narys. Jis tikisi, jog tokiu būdu įgaus antgamtiškų galių, tikėjimas apsaugos nuo mirties. Be kita ko, „naujosios bendruomenės“ išskiria save nuo kitų, t.y. jog bendruomenė jaučiasi privilegijuota, atsiskyrusi, nustatomos tam tikros įstojimo taisyklės bei kriterijai⁴⁵.

Tuo tarpu ši utopinė strategija padeda kontroliuoti, didinti bendruomenės narių lojalumą, ryžtą ir drąsą. Įvairiais būdais kuriama „kita realybė“, dezinformacija religijos vadovams leidžia lengviau valdyti savo bendruomenę, todėl savo tyrime ištirsiu, kokiais būdais tai yra daroma konkrečiu atveju.

7. *Selektyvių pozicijų ir iniciatyvų pasirinkimas pozicionuojant savo vertybes*. Sociologas Rhys H. Williams teigė, jog religija gali padėti kurti politinę diskusiją, kelti globalias problemas,

---

⁴⁴ Seul, Jeffrey R. 556-564

⁴⁵ Kalyvas, Stathis N. 314-320.

kurios keistų politinę darbotvarkę. Visgi Vakaruose po bažnyčios atskyrimo nuo valstybės valdymo, religijos ir bažnyčios įtaka sumažėjo, valstybės tapo sekulariomis, tačiau religijos įtaka pasauliniu mastu dar vis išlieka žymi. Ten, kur religija turi didelę įtaką, ji yra sutapatinama su valstybe, valstybės-bažnyčios veiksmai yra nekvestionuojami ir turi automatišką legitimumą. Stathis N. Kalyvas teigimu, religiniai judėjimai yra mobilūs ir turi galimybę laviruoti savo keliamų problemų aktualumu, selektyviai jas atsirinkti. Tai reiškia, jog religinės grupuotės, priklauso nuo situacijos, gali keisti savo kuriamas vertybes, principus vardan didesnio pasekėjų skaičiaus, t.y. stipresnės mobilizacijos⁴⁶. Žvelgiant iš šalies tai yra gan lengvas ir mažai pastangų reikalaujantis visuomenės valdymo būdas, todėl mano spėjimu, naujai sukurti religiniai judėjimai gali bandyti perimti šią valdymo struktūrą ir legitimuoti savo veiksmus pvz., kariniuose konfliktuose. Tačiau Jeff Seul prieštarauja, teigdamas, jog dauguma šiuolaikinių religinių konfliktų nėra išties ideologiniai, o sąvoka „religinis konfliktas“ yra netinkama, nes daugumos karių pagrindinis tikslas nėra pakeisti priešininkų religijos ar užkariautoje teritorijoje įdiegti savosios. Karo priežastys, autoriaus nuomone, yra tokios pat materialinės, kaip ir visų kitų identiteto karų: efektyvus politinis valdymas, hierarchija, lyderystės diegimas, teisingas resursų paskirstymas, ekonominiai faktoriai ir kt., tačiau religija ir ideologija yra tik konflikto atpirkimo ožys – simbolis, kuris mobilizuoja individus, teikia stabilumą, kuria vidinę ir metafizinę tvarką⁴⁷. Todėl šio kriterijaus tikslas būtų ištirti, kokiais tikslais grindžiama motyvacija kovoti, jų kaitą ir ar kovoje norint „pernešti savo religiją“, paverčiant šį konfliktą religiniu konfliktu.

8. *Religijos įtaka vaikams*. Kitas svarbus aspektas tiriant religiją yra jos įtaka vaikams. Tai dažniausiai vyksta socializacijos procesu metu, kuomet individas tampa bendruomenės nariu, priima bendras vertybes, kultūrą, normas ir t.t. Kadangi vaikų moralinės vertybės, žinojimas yra nestabilūs ir nesusikonstravę, o paveikumas gan aukštas, todėl jie tampa patrauklūs religinėmis ideologijomis. Psichologai teigia, jog naudojant edukaciją, psichologiją, diegiant moralės normas, taikant įvairias indoktrinacijas, ritualus (angl. *rites of passage*) vaikas yra užauginamas pagal vyresniųjų ir pačios bendruomenės normas, todėl karinių konfliktų metu žmogus nekvestionuoja savo lyderio paliepiamų bei veiksmų ir pats iš esmės tampa to dalimi⁴⁸.

Nagrindėdamas šį kriterijų galėsiu atsakyti, koku būdu vaikai tampa religinio judėjimo dalimi, t.y. kaip jie yra indoktrinuojami bei kokias pasekmes vaikui tai gali turėti.

---

⁴⁶ Ten pat, 308-315.

⁴⁷ Seul, Jeffrey R. 560-565

⁴⁸ Dawkins, Richard “The God Delusion”, Boston: Houghton Mifflin, 2006. p. 406.

1 lentelė. Tyrime naudojami kriterijai

Kriterijus	Tyrimo objektas
1. Požiūris į priešą	Esamos sistemos kritika bei kuriamas dirbtinis supriešinimas
2. Mistifikuota religijos hierarchija	Asmens kultas ir religiniai veikėjai
3. Tradicijos kaip vienybės ir bendros tapatybės bruožas	Ritualai, tradicijos ir simbolizmas
4. Religijos struktūra ir prie situacijos prisitaikantis identiteto kūrimas	Religinės taisyklės
5. Mobilizacija dėl godumo bei nuoskaudų (angl. <i>greed and grievance</i>)	Gėrybės už lojalumą vs. bausmės
6. Visuomenės grupių atskirtis ir alternatyvios tikrovės kūrimas	„Naujosios visuomenės“ ir „Naujojo žmogaus“ kūrimas.
7. Selektivių pozicijų ir iniciatyvų pasirinkimas pozicionuojant savo vertybes	Karo motyvaciniai veiksniai – kuo grindžiamas karas?
8. Religijos įtaka vaikams	Kaip tampa bendruomenės dalimi? Vaikų indoktrinacija.

4. ATVEJO ANALIZĖ

4.1 Požiūris į priešą

Iš etnografijos mokslininkų tyrimų galima spręsti, jog LRA veikloje ir religinėse nuostatose gan ryškiai atsispindi šventumo ir nešventumo principas. Kadangi dauguma LRA narių neturi beveik jokio išsilavinimo, nėra išvykę toliau nei jų gimtasis regionas, todėl lyderių sukurtos taisyklės bei paliepimai yra pagrindiniai pasaulio suvokimo, moralės normų ir supratimo apie tai, kas yra gera, o kas bloga šaltiniai. Dėl begalinio atsidavimo ir lojalumo, bet kokie įsakymai ir nuolatos kintančios taisyklės paprastų karių galvose tampa naujomis ir tyromis pasaulio tvarkomis. Iš kitos pusės, taisyklių nesilaikymas, kitokia nuomonė bei priešingi veiksmai iš principo tampa neteisingais, nešvariais, nemoraliais sugadinto pasaulio pavyzdžiais. Religijos lyderiui sugretinus tai su priešų ideologija, tampa labai lengva kurstyti savo pasekėjus, jais manipuliuoti. Turint tokią

stiprią pasaulėžiūros kontrolę Alice Lakwena bei Joseph Kony panaudodavo tai legitimuojant savo brutalių veiksmų strategijas nutaikytas prieš grupės priešus.

Šios grupuotės lyderiai grindė savo tiesą mistinėmis galiomis, kurias jiems už gerą elgesį, maldas, atsidavimą suteikdavo dievai, pvz., minčių skaitymas, ateities nuspėjimas ir t.t. Tačiau laikantis dichotominės strategijos, buvo pasitelkta ir priešinga pusė, t.y. priešas taip pat turi savo dievą, tačiau galią įgaunant visiškai priešingais būdais. Viename iš interviu su buvusiu aukštu LRA vadovu buvo sakyta, jog: „pasak Kony, priešai taip pat turi raganas bei dievus (šiuo atveju Šetoną), kurie turi antgamtiškų galių. Jų dievai yra labai galingi, nemirtingi ir gali įtakoti gamtą ir gyvūnus, pvz., ožkos, paukščiai, šunys ar net lietūs yra jų galiuose. Tačiau tik Kony gali nuspėti ir žino, kaip nugalėti priešų dievus, todėl verta klausyti jo nurodymų“⁴⁹. Visgi, tokia dichotominė strategija, nukreipta prieš priešus, kurią aprašė Emile Durkheim nėra labai nauja, ją, pvz, galima rasti ir krikščioniškoje Biblijoje: „Bet jei paklusi jo balsui ir darysi visa, ką sakau, tada aš būsiu priešas tavo priešų ir nedraugas tavo nedraugų.“; „Kai viešpats yra patenkintas žmogaus elgesiu, jis sutauko su juo net jo priešus.“; „Jūs esate girdėję, jog buvo pasakyta: Mylėk savo artimą ir nekęsk priešą“⁵⁰. Tačiau šiais atvejais nėra konkrečiai nurodyta, kas visgi yra tas priešas, todėl interpretacijos yra paliekamos žmonėms arba įvairiems šventikams.

Įdomu tai, jog kariaujančios pusės šiame konflikte tiki ne tik savo religijos pasakojimu bei galia, bet ir priešininkų. Viename iš interviu su LRA grupuotės priešininkų nariu jis sako: „kuomet susiduriame su LRA tai nebūna vienas iš paprastų mūšių. Tam, kad nukautum priešininką, prireikia 10-30 kulku! Kuomet jie pradeda kovoti, jie nėra paprasti žmonės, jie yra kažkas daugiau“⁵¹. Iš kitos pusės, tą patį galima išgirsti ir iš LRA narių, kurie, tikriausiai paveikti Joseph Kony sukurto priešininkų kaip šetono ir visa, kas bloga įvaizdžio pradeda interpretuoti gyvenimo ir mūšio eigą pagal mistiškus, antgamtiškus ir išgalvotus Kony pasakojimus: „Kulkos negalėjo pasiekti priešų, o bombos negalėjo susprogti – vietoje sprogdimo pasirodydavo maži paukšteliai (LRA tikėjo, jog jų priešai valdo gamtą). <...> Nors Ali kaip Šetonas turėjo galią kontroliuoti vandenį, jam to nepakako, o jam mirus iš jo kūno pasklido tie patys paukšteliai“⁵².

Kadangi LRA bei jos lyderiai neturėjo gan smarkiai išreikšto tikslo ir siekių, jie pasirinko opozicijos vaidmenį. Kaip jau minėjau anksčiau, sukilėlių grupuotės gan dažnai pasirenka tokią strategiją, mat tai leidžia lengviau mobilizuoti žmones, nes yra koncentruojamasi į problemas,

---

⁴⁹ Titeca, 2006.

⁵⁰ Cituojama biblija, iš eilės: Pradžios knyga 23:22; Patarlių knyga 16:7; Evangelija pagal Matą 5:43

⁵¹ Titeca, 2006.

⁵² Titeca, 2010.

kurios sieja didelę dalį bendruomenės. Visgi LRA nesiūlė nei aiškių sprendimų būdų, nei kėlė tikslų uždavinių, o mobilizacijai ir bendram identitetui pasitelkė religiją. Beje, būtent religija bei tradicijos tapo vienijančiu faktoriumi ir kitais atvejais, pvz., *juju* ir *maribou* Vakarų Afrikoje bei raganystės ar dvasinių judėjimų Centrinėje Afrikoje⁵³. Kai LRA nariai gan stipriai pradėjo sieti savo identitetą su šiuo religiniu judėjimu, Joseph Kony ir kiti LRA vadai pradėjo manipuliuoti religinėmis tiesomis bei kurti šėtonišką priešų įvaizdį. Tai buvo daroma tam, jog LRA kariai jaustųsi motyvuoti, įžeisti, trokštų keršto ir narsiai stotų į kovą su priešu.

4.2 Mistifikuota religijos hierarchija

Šiaurės Uganda ilgą laiką buvo stekenama įvairių konfliktų, o žmonės ėmė nebetikėti savo senosiomis religijomis ir tradicijomis, todėl susidarė tam tikras lyderystės vakuumas. Alice Lakwena, o vėliau ir Joseph Kony pasinaudojo esama situacija bei pasiūlė savo „vaistą“ nuo mirčių bei nelaimių ir atkūrė senąsias ačiolių valymo ir dvasinio gydymo tradicijas, kurios padėjo šiems religijos lyderiams sukurti naują socialinę hierarchiją, savo asmens kultą, taisykles bei sėkmingai mobilizuoti ačiolių gentį⁵⁴.

Joseph Kony, kurdamas religijos paklusnumo ir atskaitingumo struktūrą, pavertė save dievybe, kuri yra įgalinta bendrauti ir perduoti aukštesniųjų dievų nurodymus žemeje. Įrodant savo dieviškumą jis pateikia štai tokį pavyzdį: „Mes neturime beveik jokių vaistų, tačiau dvasios man pasako, kokias žoleles reikia nuskinti ir sumaišyti, jog žmonės pasveiktų. Taip mes visus išgydome“⁵⁵. Kaip ir kitose religijose, šis mistinis judėjimas buvo padalintas į tam tikrą hierarchiją. Krikščionybėje esančių kunigų funkciją čia atliko taip vadinami *kontrolieriai* arba *technikai*, kurių darbas buvo stebėti narių moralinį atsivadimą (pvz., tam, jog šie nebandytų pabėgti), sutuokti ir kurti ritualus. Taip pat kaip ir Jėzus Kristus, Kony tikina esąs paprastas žmogus, turintis kūną ir sielą, toks, kaip ir visi aplinkiniai.

LRA mistinėje religijoje dievų vaidmenį atlieka dešimt mistiškų dvasių, kurios yra atsakingos už įvairius gyvenimo aspektus, pvz., sveikatą ar turta. Taip pat turi teisę bausti ir girti už moralinių vertybių (nesi)laikymą, kurias iš tikrųjų sukūrė šios religijos lyderiai. Taigi, karinio konflikto metu vienintelis Joseph Kony, gaudamas nurodymus iš dievų, yra autoritetingas įsakinėti, kaip elgtis. Kad

---

⁵³ Miller, Norman N., 2012

⁵⁴ Frank Van Acker; Uganda and the Lord's Resistance Army: the new order no one ordered, African Affairs, Volume 103, Issue 412, 2004, Pages 335–357, <<https://doi.org/10.1093/afraf/adh044>>

⁵⁵ An Extremely Rare Interview with Joseph Kony (2006)
<<https://www.youtube.com/watch?v=scMHLWzGOd0>>

ir kaip neįtikimai tai skambėtų pašalinių ausims, tačiau vienintelis karių būdas išgyventi tampa tikėjimas šia religija ir jos lyderiu.

Vienas iš Joseph Kony dieviškumo pavyzdžių yra ateities nuspėjimas bei buvimas „visur“, šitaip priverčiant jo siekėjus būti atskaitingiems patiems sau. Jei tu nepasistengei, nusidėjai ar kitaip nusizengei religijos įstatymams, tai iš karto bus suprasta ne tik tavęs pačio, bet ir Kony. Tokiu būdu Kony sukuria ne tik atsakomybės prieš hierarchiją, bet ir prieš save patį jausmą. LRA lyderis suprasdamas galimus pasikėsinimus, pavojų savo gyvybei sukūrė mitą, jog yra nemirtingas. Šitaip LRA nariai praranda dar vieną galimybę nepaklusti šiam judėjimui, o vieninteliu keliu į gerą gyvenimą lieka tik paklusimas Joseph Kony⁵⁶. Kony taip pat šantažuoja karius būti atvirais, sukurdamas įvaizdį ir blefuodamas, kad visą informaciją jis jau ir taip žino, todėl melavimas sukels tik didesnes bausmes. Vienas to pavyzdžių užfiksuotų antropologų tyrimuose yra priešų grupuotės Ugandos liaudies gynybos pajėgų (angl. *Uganda People's Defence Force*, UPDF) lyderio, kuris be abejo LRA buvo laikomas velniu ir antgamtiškų galių turinčia dvasia, nenusisekęs sulaikymas. Pasakojama, jog gan aukštas LRA karininkas nesugebėjo sučiupti ieškomo UPDF lyderio Ali, tačiau sugrįžus į bazę Kony LRA karininkui jau buvo paruošęs bausmę dėl per mažų pastangų ir nenusisekusios misijos, mat jam tai pakuždėjo dvasia⁵⁷.

Visgi vienas iš esminių LRA gyvavimo ateityje klausimų yra Kony galių perdavimo klausimas. Kadangi Kony yra vienintelis šio judėjimo kūrėjas, vadovas bei dievybė, todėl nuo jo autoriteto priklauso visa LRA. Manoma, jog Kony mirus, patekus į nelaisvę ar panašiai, LRA žlugs, mat sugrius jų tikėjimo struktūra, nebebus vienijančio antgamtinių galių turinčio vadovo diskurso, o jo įgaliojami asmenys tikriausiai nesulauks tokio pat bendruomenės pripažinimo. Taigi, tai įrodo, kokią svarbią vienijančią legitimacijos galią turi Kony kultas⁵⁸.

4.3 Tradicijos kaip vienybės ir bendros tapatybės bruožas

Kaip žinoma, LRA naudojo begalę mistinių simbolių bei ritualų savo religijai išpažinti. Įvairūs ritualai ir tradicijos buvo kuriamos norint kontroliuoti savo pasekėjus, susiejant ritualų atlikimą bei tradicijų laikymąsi su gyvenimo pasekmių aiškinimu. Tokią įtaigios ir kontroliavimo sistemą aprašo Helga Behrend įvardindama tai kaip sielvartą (angl. *culpabilisation*), kurio metu religijos išpažinėjas, neatlikęs tam tikrų ritualų, maldos, jaučia kaltę ir gėdą ne tik prieš dievą, bet ir

---

⁵⁶ Ten pat

⁵⁷ Titeca, 2010

⁵⁸ Faber, Pamela. 2017.

prieš patį save⁵⁹. Kaip teigia Kristof Titeca, šiuo atveju įvairūs ritualai, maldos, šventosios vietos itin padėjo įtraukti ir išlaikyti tvarką LRA grupuotėje po priešininkų įvykdytos Geležinio kumščio operacijos. Pradėjus griūti LRA struktūrai, prarandant teritorijas bei karius, Kony tikėjosi, jog bendrų ritualų metu grupuotė bus sutvirtinta, struktūruota, organizuota bei labiau motyvuota. Visgi, vėliau grupuotė pradėjo vis labiau byrėti, ritualai ir taisyklės turėjo vis mažiau įtakos, jų imta nesilaikyti ir netgi buvo suabejota Kony dieviškumu.⁶⁰

Ritualai bei taisyklės yra taip pat svarbios tampant organizacijos, bendruomenės nariu. Indoktrinacijos metu ačioliams šventoje vietoje karys buvo ištepamas ačiolių šventu laikomu „moo yaa“ - taukmedžio aliejumi, kas išties primena krikšto sakramentą krikščionybėje. Ant krūtinės išteptas „moo yaa“ šventas vanduo reikšdavo, jog žmogus tampa tyru, atsidavusiu, apsaugotu nuo visų blogųjų dvasių LRA nariu. Įstojimas į LRA reiškė tam tikrą organizacijos legitimumą bei suteikė prasmę karių veiksams⁶¹. Įstoję į LRA bei atlikę ritualus jie jausdavosi kažką pasiekę, atrandę esmę ir motyvaciją savo veiksmuose. Vienas to pavyzdžių yra tai, jog taikdariams sučiupus LRA narius šie atsisakydavo laisvės į normalų gyvenimą, pabėgant nuo Kony teroro, mat pastarieji jausdavo vidinį sąžinės, religijos balsą bei baimę, jog su jais susidoros nuolatos juos stebinčios dvasios.

Nuo šios organizacijos taip pat neatsiejami ritualai bei simbolizmas, kurie, tarsi, turėtų atnešti sėkmę kariniu konfliktų metu. Iš interviu su buvusiu LRA generolu galima suprasti, jog prieš kiekvieną mūšį, ateitį numatantis Kony, pasirinkdavo tam tikrus karius, motyvuodamas ir padrąsindamas juos tuo, jog mato ateitį bei sėkmę mūšyje. Taip pat labai didelę prasmę turėdavo simbolinis pasiruošimas mūšiui: „Kony įsakydavo sutrinti įvairių žolelių mišinius, sumaišyti juos su vandeniu bei šventąja „moo yaa“ dvasia. Vėliau gautu skysčiu buvo aplaistomi kariai, kovosiantys mūšyje“⁶². Be kita ko, kartais po mūšių LRA pusėje buvo randami sraigtasparnių bei tankų žaisliniai modeliai. Kaip vėliau paaiškėjo, LRA kariai buvo įtikinti, jog mūšio metu šventosios dvasios pavers šiuos žaislus tikrais kariniais ginklais⁶³. Taip pat prieš mūšį yra pašventinami ginklai, kalbamos maldos, dainuojamos dainos. Dainos sudaro itin svarbią simbolizmo dalį, mat jos dainuojamos ir karinių veiksmų metu padrąsinant savo karius. Kariai sako, jog „kuomet mes dainuojame, mes negirdime net šūvių. Kuomet mūšis baigiasi, tu negali patikėti, tuo ką padarei. Tu

⁵⁹ Behrendt, Helga ... [and others]. *Research In Science Education--Past, Present, and Future*. Boston :Kluwer Academic Publishers, 2001.

⁶⁰ Allen, Tim and Vlassenroot, Koen, eds. (2010) *The Lord's Resistance Army: myth and reality*. Zed Books, London

⁶¹ Oloya, Opiyo. *Child to Soldier: Stories from Joseph Kony's Lord's Resistance Army*. University of Toronto Press, 2013. JSTOR, www.jstor.org/stable/10.3138/j.ctt2tv1d9.

⁶² Titeca, 2010

⁶³ Miller, Norman N., 2012

tiesiog sakai: kas atsitiko? Kaip aš tai padariau? Vienas aš to negalėjau padaryti, tai dvasios manyje – jos suteikė man drąsos ir jėgos. Nors visos dvasios yra su Kony, tačiau jei tu eini į mūšį, tu jauti, kad ir su tavim yra kažkas. Mūšio metu dvasios tavimi rūpinasi – visi jaučiasi stiprūs⁶⁴. Šitaip yra sukuriami mirties nebijantys kariai, kurie be baimės ir per daug nesigindami, atakuoja priešų pozicijas, pvz., „technikai“ arba „kontrolieriai“ mūšio įkarštyje beginkliai, priešais priešų frontą atlieka ritualines apeigas – tuo pačiu šventu vandeniu šventina kovos lauką. Tuo tarpu generolai ir karininkai mūšio metu negali slėptis ar kitaip bandyti išvengti sužeidimų, o privalo vesti savo būrį pirmyn.

Taigi Kony sukurti ritualai ir tradicijos tapo itin svarbiu bendruomenės valdymo įrankiu, kuriuo nešamos idėjos ir moralės normos leido bendruomenės nariams vykdyti, atrodytų, visiškai moralės normos, tarptautiniams įstatymams prieštaraujančius veiksmus – žudymus, prievartą, kankinimus ir t.t.

4.4 Religijos struktūra ir prie situacijos prisitaikantis identiteto kūrimas

LRA kaip ir dauguma religinių judėjimų turi savo taisyklių knygą, kuri iš esmės yra itin panaši į krikščioniškąjį dekalogą, tačiau LRA turi ne dešimt, o dvidešimt pagrindinių įsakymų. Įdomu tai, jog LRA taisyklių rinkinys panašus į krikščioniškąjį ne tik savo struktūra, bet ir esminėmis idėjomis, kurios yra pritaikytos šiems laikams, o pačių idėjų atitikmenis galima rasti krikščionių šventosiose knygose⁶⁵ (žr. 2 lentelę). Tokie panašumai rodo, jog Šiaurės Ugandos ir kitų panašių grupuočių religinė struktūra gali būti nukopijuota nuo kitų religijų bei panaudota saviems tikslams, pvz., suvaldant visuomenę, legitimuojant savo režimą.

Tačiau kai kurie įsakymai neturi mums suprantamų moralės normų, o greičiau yra mistinės, būtent šiai religiniam judėjimui suvaldyti ir legitimuoti arba tiesioginiam paklusimui sukurtos, taisyklės (žr. lentelė nr. 2). Iš šios lentelės matyti, jog daugumą įsakymų galima suskirstyti pagal tam tikras kategorijas.

Mistinės, mums nelabai suprantamos taisyklės atlieka psichologinę funkciją, susijusią su religinio judėjimo nuostatomis ir tradicijomis. Pvz., draudimas ieškotis priedangos mūšio lauke patvirtina „naujojo žmogaus“ sukūrimą, t.y. besimeldžiantis LRA narys ir taip bus nenugalimas; gyvačių nežudymas susijęs su tradicijomis – tai reiškia, jog gyvatės yra šventos.

---

⁶⁴ Titeca, 2010

⁶⁵ Behrend, Heike Alice Lakwena & the Holy spirits : war in northern Uganda 1985-97. J. Currey ; Kampala : Fountain Publishers ; Nairobi : EAEP ; Athens : Ohio University Press, Oxford, 1999.

2 lentelė. Šventosios dvasios judėjimo ir LRA taisyklių knygos palyginimas su krikščionių Biblija

Šventosios dvasios judėjimo ir LRA įsakymų knyga	Atitikmuo krikščionių Šventajame Rašte
1 įsakymas – „Su savimi negali turėti jokių talismanų ar totemų, net pagaliuko nuo dantų šepetėlio“	Nesikreipkite į dvasias ir kerėtojus, – jų patarimo neieškokite, kad nebūtumėte jų suteršti: aš esu VIEŠPATS, jūsų Dievas. (Kunigų knyga, 19:31)
4 įsakymas – „Neturėtum svetimauti ir būti neištikimu“	Nesvetimausi (Pakartoto Įstatymo Knyga, 5:18); Kūno darbai gerai žinomi – tai ištvirkavimas, netyrumas, gašlavimas, stabmeldystė, burtininkavimas, priešiškus, nesantaika, pavyduliavimas, piktumai, vaidai, nesutarimai, susiskaldymai, pavydai, girtavimai, apsirijimai ir panašūs dalykai. Aš jus išpėju, kaip jau esu išpėjęs, jog tie, kurie taip daro, nepaveldės Dievo karalystės. (Laiškas Galatams, 5:19-21)
16 įsakymas – „Mylėk kitą, kaip save patį“	Juk visas įstatymas telpa viename sakinyje: Mylėk savo artimą kaip save patį. (Laiškas Galatams, 5: 14)

Ugandos atveju labiausiai į krikščioniškąsias taisykles panašios yra praktinės ir visuomenės valdymo taisyklės, kurios iš esmės taip pat kuria „naują žmogų“, tačiau turi ir praktinės naudos, pvz., draudžiama vartoti alkoholį, rūkyti, žudyti, paleistuvauti, vogti, mat tai neigiamai atsilieptų tiek karo lauke, tiek kontroliuojant bendruomenę. Šių taisyklių pragmatškumą taip pat pagrindžia ir etnografiniuose tyrimuose užfiksuoti pokalbiai su buvusiais LRA nariais: „Pradžioje buvo privaloma laikytis iš dvasių kylančių taisyklių, pvz., neturėti žmonos. To tikslas buvo tiesiog sukcentruoti karius mūšiu, išmokyti juos kontrolės ir organizuotumo. Be taisyklių neįmanoma kontroliuoti jokios organizacijos“⁶⁶. Tokios taisyklės kaip draudimai imti neiškius daiktus, rastus mūšio lauke ar kitoje teritorijoje, iš tiesų veikė kaip kontrolė, apsauganti LRA vadovus nuo galimo maišto. Bet kokie Vakarų pasaulio daiktai, pvz., naujosios technologijos, žurnalai, laikraščiai, rasti

⁶⁶ Allen, Tim and Vlassenroot, Koen, eds., 2010

svetimose teritorijose, galėjo sukelti daug klausimų, kurie galbūt galėtų parodyti Vakarų pasaulio galią, vertybes ir geresnį gyvenimą. Taip pat įdomu tai, jog LRA taisyklės iš esmės neleido naudotis transporto priemonėmis ir ginklais, nes iš tiesų, tiesiog trūko įvairių resursų, šiuo atveju kuro ir kulku⁶⁷.

Trečia mano išskirta kategorija yra taisyklės, kurios gana aiškiai ir primityviai suteikia galią religijos vadovui. Bendruomenės nariai nuo gimimo yra skatinami paklusti vadovui, todėl jiems tai tampa kone konstituciniu įstatymu. Šiomis taisyklėmis religijos vadovai užsitikrino savo ilgalaikį valdymą ir legitimumą.

(3 lentelė. Taisyklių suskirstymas pagal funkcijas)

Mistinės – logiškai nepaaiškinamos taisyklės, kurios padeda legitimuoti religinį judėjimą:	Praktinės, visuomenės valdymo taisyklės:	Taisyklės, suteikiančios galią religiniam lyderiui ar vadovui:
10 taisyklė – Kovos lauke draudžiama pasiramščiuoti lazdele	2 taisyklė - Draudžiama rūkyti cigaretes	9 taisyklė – Vykdysi visus nurodymus ir įsakymus tik Lakwenai (vėliau Kony) paliepus
11 taisyklė – Kovos lauke draudžiama ieškoti priedangos – žolės, akmenų, medžių, kalvų ir t.t	3 taisyklė - Draudžiama vartoti alkoholį	12 taisyklė – Draudžiama imti daiktus, rastus kovos lauke, nebent vadovas tai leidžia
12 taisyklė – Draudžiama žudyti gyvates	5 taisyklė – Draudžiama konfliktuoti ir muštis su kitais nariais	14 taisyklė – Privaloma paklusti vadovui ir su juo niekada nekonfliktuoti
19 taisyklė – Draudžiama valgyti to pačio gyvulio mėsą	6 taisyklė – Draudžiama vogti	
20 taisyklė – Privaloma turėti dvi sėklides (vyrams)	7 taisyklė – Draudžiama pavydėti	
	17 taisyklė – Draudžiama valgyti maistą šalia žmogaus, kuris nėra bendruomenės narys, prisiekęs dievybėms	

⁶⁷ Ten pat

Šios išgalvotos ir nežinia kuo paremtos taisyklės sukuria vaizdą, jog LRA yra religinga, struktūruota ir gyvenimo tikrąją tiesą skleidžianti bendruomenė, todėl jos įtaigumas tampa rimta priežastimi jaunuoliams, neturintiems gyvenimo tikslo bei nežinantiems, ko nori iš gyvenimo bei pačių savęs, tapti šios grupės nariais. Kaip jau minėta anksčiau, yra sukuriama atskaitingumo pačiam sau sistema: yra teigiama, jog už taisyklių nesilaikymą nubaus ne LRA vadovai ar kiti fiziniai asmenys, tačiau dievai ir dvasios, kurios visada stebi tikinčiuosius. LRA atveju, lojalumas grupei buvo suprantamas kaip geras pasirodymas kovos lauke, tuo tarpu blogas – Kony užgaidų nevykdymas.

4.5 Mobilizacija dėl godumo bei nuoskaudų (angl. *greed and grievance*)

Kaip teigia mokslininkai, dauguma konfliktų vyksta dėl godumo bei nuoskaudų. Be kita ko, Paul Collier teigė, jog dauguma konfliktų Afrikoje atsiranda dėl noro pasipelnyti, todėl įdomu sužinoti kuris iš šių veiksnių buvo stipresnis Ugandos atveju bei kokia nauda ir vertybės buvo siūlomos individui.

Mobilizacijos ir sukilėlių grupuočių teorijos teigia, jog vienas pagrindinių aspektų, kodėl žmonės ryžtasi prisidėti prie opozicinių judėjimų ir yra fizinės ar materialinės naudos siekimas⁶⁸. Be jau minėtų dvasinių gėrybių LRA savo nariams, kurie beveik visą gyvenimą pragyveno skurdo sąlygomis, taip pat siūlo ir materialinę gerovę, kuri gali būti pasiekama vykdant Kony nurodymus, laikantis taisyklių, vykdant religinius ritualus ir t.t. Daugumą resursų ir prekių LRA įgauna plėšdama ir vogdama pravažiuojančias mašinas, puldinėdama aplinkinius, tačiau tai nėra pagrindinis LRA narių noro pralobti ir mobilizacijos šaltinis, mat tai iš esmės yra atliekama tik dėl resursų trūkumo. Įdomu tai, jog, lyginant su kitomis panašiomis grupuotėmis, mokslininkai nenustatė, jog LRA resursų paskirstymas veikia hierarchiniu principu, t.y. perskirstant gerybes vyrauja lygybė⁶⁹. Taip elgiantis Kony ir kiti LRA vadai nori parodyti, jog yra dori ir teisingi, taip sumažinant maišto dėl neteisingo perskirstymo galimybę.

Kiekvienos religijos pagrindas yra jos pasekėjai. Natūralu, jog, augant narių skaičiui religijos įtaka padidėja, todėl kiekvienos religijos vienas iš tikslų yra sukurti sistemą, kuri leistų pritraukti kitų bendruomenių narius ir neleisti išeiti saviesiems. Vienas iš tokių būdų yra suteikti tam tikrą pasitenkinimą už lojalumą bei nubausti už išdavystę ar nepamaldumą. Galima teigti, jog teorijose

---

⁶⁸ Jackson, Paul., 29-52.

⁶⁹ Vinci, Anthony. "Existential Motivations in the Lord's Resistance Army's Continuing Conflict." *Studies in Conflict & Terrorism*, vol. 30, no. 4, 2007, pp. 337–352.

minimas individų racionalumas bei noras siekti asmeninių gėrybių Ugandos atveju buvo išskirtinis, nes čia buvo siekiama ne materialinės, bet psichologinės ir metafizinės gerovės. LRA atveju mistinės dvasios, o iš tikrųjų Kony, kuria taisyklės, už kurių laikymąsi yra žadamas nemirtingumas kovos lauke, sielos ramybė, nuodėmės išvalymas, sėkmė, laimė, meilė ir kitos nematerialinės vertybės, tačiau už nesilaikymą gresia mirtis arba kiti nemalonumai.

Etnografų tyrimuose vienu iš Kony plačiai naudojamų kontrolės įrankių yra baimės bei paranojos jausmas, kuris atsirasdavo dėl galimų LRA taisyklių nesilaikymo. Žiaurios ir barbariškos „dievų“ bausmės priversdavo LRA narius toliau paklusniai laikytis Kony įsakymų. Tokią sukurtą taisyklių laikymosi sistemą gerai vaizduoja ši citata iš pokalbio su buvusiu LRA nariu: „Atliekant bet kokį veiksma turėjome laikytis taisyklių ir viską daryti 99 greičiu, tam, jog tavęs nepagautų priešas. Jei daraisi valgyti, tai turi daryti 99 greičiu, valgyti – 99. Valgysi per lėtai – papulsi į priešą pinkles.⁷⁰“ Kadangi LRA negalėjo suvaldyti bendruomenės fiziškai, kaip tai darė jų priešai, buvo pasitelktas šis masinis baimės diegimas, kuris sukonzentravo ir mobilizavo šiaurės Ugandos gyventojus. Visgi blogiausia, kas gali nutikti LRA nariui tai yra jo sugavimas, jam pabėgus ar išdavus LRA, mat tai beveik 100% procentų yra baudžiama vieša mirtimi, parodant, kas laukia išdavikų.

Taigi, Ugandos atvejis šiame konfliktų teorijų lauke yra gana išskirtinis. Galima teigti, jog LRA mobilizuodama savo narius pasinaudojo abiem faktoriais – tiek godumu, tiek nuoskaudomis, – nes ši grupuotė susikūrė turėdama tikslą ir siekį pakeisti buvusią etninių grupių nelygybę. Taip pat įdomu tai, jog kitaip nei kitose Afrikos sukilėlių grupuotėse, pvz., Angoloje ar Konge, šiuo atveju individai siekė ne materialinės, bet metafizinės naudos, kurią diegdama savo religinį kultą sukūrė LRA.

4.6 Visuomenės grupių atskirtis ir alternatyvios tikrovės kūrimas

LRA, kaip ir kitos panašios grupuotės, turi tikslą sukurti „naują žmogų“ bei „naują tvarką“. Šių taisyklių laikymasis priverčia žmogų manyti, jog jis gali visiškai kontroliuoti save ir aplinkinius, taip pat yra tyras bei geriausias žmonijos pavyzdys. LRA religinė sistema visiškai pakeičia žmonių identitetą, vertybes ir tikėjimą. Kaip minima etnografų tyrimuose, į LRA įstoję individai patirdavo visišką gyvenimo pasikeitimą – gyvendavo naujoje aplinkoje, kuri sukuria jausmą, jog LRA yra aukščiau už paprastą visuomenę. LRA, kaip visuomenės, išskirtinumas yra pabrėžiamas ir todėl, jog po kurio laiko LRA tapo uždara, t.y. neįpriėmė savanorių narių, o

---

⁷⁰ Titeca, 2010

vieninteliu būdu tapti šios organizacijos nariu tapo priverstinis ir žiaurus vaikų verbavimas⁷¹. Tai buvo diegiama ir tradicijų ar ritualų metu, kuomet senos ačiolių genties tradicijos buvo atnaujinamos tam, jog būtų apsivalyta nuo praeities ir ydingų senųjų tradicijų bei pačios religijos: LRA turėjo „išvalyti“ senųjų religijų diegtą raganystę, Vakarų įtaką ar korupciją⁷². Tai iš esmės sutvirtindavo asmenų lojalumą, didingumą, pasididžiavimą, sumažindavo pasitikėjimą aplinkiniu pasauliu, buvo užmezgamas itin stiprus ryšys su kitais bendruomenės nariais. Kadangi LRA nariai laikėsi įvairių nuostatų ir taisyklių, jie patikėjo, jog yra kitos – galingesnės ir uždaros – grupės atstovai, visagaliai bei nenugalimi, todėl nepaisė jokių fizinių ir žmogiškųjų baimių.

Pastaruoju metu moksliniuose tyrimuose pradedamas nagrinėti ne tik „naujojo žmogaus“, bet ir „naujosios moters“ įvaizdis. LRA atveju, „naujosios moters“ įvaizdis yra kuriamas per jos santykį su vyru. Tai reiškia, jog moteris, kuri dažniausiai yra prievarta įtraukiama į LRA, tampa pilnaverte bendruomenės dalimi tik susituokdama ir visiškai atsiduodama savo vyrui bei jo šeimai⁷³.

Kaip teigė Kristof Titeca bei Teophilis Coesteur, sukilėlių grupuotės yra linkusios riboti žodžio laisvę – mažinti komunikacijos su laisvu pasauliu ir informacijos sklaidos galimybes⁷⁴. Tai darydami jie mažina bendruomenės narių galimybę palyginti savo bei kitų, priešišku grupuočių, bruožus, kritiškai pažvelgti į jiems brukamą informaciją bei kvestionuoti religijos vadovų legitimumą. LRA naudojama propaganda beveik nesusidūrė su jokiais kliūtimis dėl šių priežasčių: 1) palyginti, Ugandos konfliktas nesusilaukė itin didelio tarptautinio dėmesio; 2) žemas raštingumo bei švietimo lygis; 3) neišvystyta informacijos, kelių ir naujųjų technologijų infrastruktūra; 4) geografinės priežastys; 5) ribojamas fizinis kontaktas su pašaliniais. Vienas iš pagrindinių LRA grupuotės smukimo aspektų bei priežasčių būtent ir buvo LRA priešų – Ugandos nacionalinės valdžios bei JAV – nuo 2011 iki 2014 metų vykdyti bandymai sukurti anti-propagandos įrankius. Kaip vėliau paaiškėjo, ši strategija itin pasiteisino, o dauguma LRA narių pasidavė savanoriškai.

Visgi LRA „naujojo žmogaus“ taisyklės yra gan pragmatiški, primityvūs ir plika akimi pastebimi Kony bandymai užsitikrinti savo valdymą, stabilumą ir tvarką. Dauguma taisyklių suteikia galimybes Kony kontroliuoti savo bendruomenę, pvz., „draudžiama būti ambicingu ir norėti tapti generolu“, taip pat „mūšio metu draudžiama mėgautis moterų dėmesiu⁷⁵“. Visgi realybėje dvasinės taisyklės priklauso nuo situacijų ir nėra tokios stabilios. Iš pradžių LRA

---

⁷¹ Vinci, Anthony., 337–352.

⁷² Titeca, 2010

⁷³ Kiconco, and Nthakomwa. “Marriage for the ‘New Woman’ from the Lord's Resistance Army: Experiences of Female Ex-Abductees in Acholi Region of Uganda.” *Women's Studies International Forum*, vol. 68, 2018, pp. 65–74.

⁷⁴ Titeca, Kristof and Theophile Costeur., 92–114

⁷⁵ Titeca, 2010

grupuotėje buvo draudžiama gerti civilių namuose esantį bei šventintą (moo yaa) vandenį, tačiau kuomet Ugandos vyriausybė pradėjo vykdyti operaciją „Geležinis kumštis“, ši taisyklė buvo staiga panaikinta, mat LRA valdomame regione tiesiog pradėjo trūkti vandens⁷⁶. Vidinis visuomenės grupių supriešinimas iš tiesų atnešė naudos, mat LRA nariai jausdamiesi, jog yra svarbesni, geresni už kitas visuomenės grupes tapo motyvuotais ir atsidavusiais savo bendruomenei. „Naujoji LRA bendruomenė“ tapo iš dalies panašia į „viską apėmiančią partiją“ (angl. *catch-all party*), kurios tikslas politikoje yra apėmti kuo didesnę spektrą pažiūrų, sutraukti kuo daugiau rinkėjų. Taigi LRA bei jos identitetas tapo įvairių tradicijų mišiniu. Iš dalies jį sudarė senosios ačiolių genties tradicijos, kurios, kaip buvo žadama, bus atnaujintos ir padės įgauti šventumą, taip pat krikščionybės ir islamo religijų bruožai.

4.7 Selektivių pozicijų ir iniciatyvų pasirinkimas pozicionuojant savo vertybes

Idealiu atveju kiekvieno religinio konflikto tikslas yra pakeisti oponento tikėjimą bei „pernešti“ savo idėjas ir religiją. Visgi šiaurės Ugandos atveju šis tikslas nebuvo išreikštas, todėl laikyti šį konfliktą religiniu būtų neteisinga. Per visą LRA gyvavimo laiką išvis nebuvo išreikšti jokie strateginiai tikslai ir siekiai. Maža to, LRA kariniai ir politiniai veiksmai yra tokie padirki ir neaiškūs, jog bet kokie mokslininkų aiškinimai apie šios grupuotės nuoseklumą ir tikslų įgyvendinimą yra tiesiog interpretacijos ir spekuliacijos⁷⁷.

Iš kitos pusės LRA bandė sumenkinti priešų religiją ir tai grindė jau minėtu gėrio ir blogio supriešinimu. Kony žinojo, jog dėl istorinių panašumų, tautybės, etniškumo ir kitų panašumų tarp jo valdomo LRA bei priešų, Ugandos valdžios ir jų valdomų teritorijų, identitetų, jo kuriamas pasipriešinimas nebus toks mobilizuojantis, nes jo bendruomenės nariai jaus psichologinį ir moralinį ryšį bei jausmus priešui. Tuomet Kony pasinaudojo savo kuriamos religijos galia. Jis pareiškė, jog jis sutinka, jog abi pusės priklauso ačiolių genčiai, tačiau priešingai nei LRA, Ugandos valdžia ir kitos grupuotės yra sugedusios, sugadintos, politiškai korumpuotos, blogai administracinius darbus atliekančios, saugumo neužtikrinančios ir neteisingai vedamos grupės, todėl turi būti nugalėtos „tikrų ir šventų“ LRA grupės narių. Šitokiu būdu ir supriešinimu Kony pradėjo „blogio valymą“ tarp ačiolių genties narių, kurie priklausė skirtingoms socialinėms grupėms. LRA nariai jausdami pareigą „išgydyti ir paprotinti“ savo gentinius mobilizavosi ir legitimavo Joseph Kony sukurtą religiją bei jo paties valdžią. Visgi vėliau paaiškėjo, jog pradžioje Kony iš tikrųjų laikėsi savo diskurso, bandydamas sutelkti, „išlaisvinti“ ir netgi sujungti kitoje

---

⁷⁶ Titeca, 2010

⁷⁷ Vinci, Anthony., 337–352.

barikadų pusėje kariaujančius ačiolių genties žmones, pvz., ačiolių kalba buvo vienas iš būdų atskiriant ačiolių žmones esančius priešų stovykloje. Tačiau, po kurio laiko Kony metu ši ačiolių genties tapatybės diskursą, realiais veiksmais ėmė prieštarauti seniesiems ačiolių genties papročiams bei išminčių mokymams, o prisidengiant „blogųjų ačiolių“ įvaizdžiu ir motyvacija kariauti, iš tikrųjų buvo kariaujama prieš viską, ką pasakydavo LRA vadovai⁷⁸.

Taip pat be identiteto, blogis jiems buvo Ugandoje propaguojama krikščionybė. Vienas iš pagrindinių LRA tikslų buvo supriešinti Ugandos gyventojus ir krikščionybę, sukuriant filosofų ir psichologų aprašytą „atmetimo struktūrą“, taip persiviliojant juos į savo grupuotę. Pasak jų, krikščionybė yra apsimetėlių bei šarlatanų sekta, kurios tikėjimo pagrindai yra kitų religijų mišinys, taip legitimuojant grupuotės veiksmus kariaujant su Ugandos pajėgomis.

Geriausiai šį supriešinimo, baimės ir „išvalymo“ aspektą paaiškina teologijoje minimas milenarianismo terminas. Jis yra naudojamas apibūdinti religines grupuotes, kurios sako, jog dabartinė tvarka, sociumas ir jo valdovai yra neteisingi, sugedę ir visaip kitaip blogi, o tvarkai nepasikeitus pasaulis sugrius, ateis pasaulio pabaiga, todėl vienintelis teisingas kelias yra sekti naują tvarką skleidžiančią grupuotę (šiuo atveju LRA). Yra išskiriamos keletas tokių judėjimų strategijų. Pirmiausia, priešas yra engiamas ir supriešinamas su visuomene, vėliau priešas nustoja tikėti savąja tiesa, kol galų gale ateina naujas utopinis laikotarpis, kuris išlaisvina „blogojo pasaulio“ žmones ir šie atsiverčia į tikrąjį tikėjimą⁷⁹.

Taigi, dvasinio „valymo“ diskursas, naudojamas sukelti apsimestinį konfliktą, kuris mobilizuotų ir legitimuotų LRA valdžią tapo vienu iš pagrindinių įrankių Kony siekti savo tikslo. Visgi iš kitos pusės, Ugandos karinis konfliktas nėra religinis. Karo pirminis tikslas nebuvo Ugandos valstybės religijos pakeitimas, o visgi etninis ačiolių genties išsilaisvinimas, lygybės siekimas, tačiau Kony, suprasdamas esamą padėtį, žmonių nepasitikėjimą ir galimus maištus ar neramumus prieš jo valdymą, pasinaudojo religijos neutralumu, kas leido jam toliau nebaudžiamam valdyti šią bendruomenę.

4.8 Religijos įtaka vaikams

Kiekviena religija yra neatsiejama nuo vaikų integracijos. Tai dažniausiai įvyksta įvairių indoktrinacijų, ritualų ir tradicijų metu. Vaikas ir jo pasaulio suvokimas formuojasi dar nepradėjus savarankiškai mąstyti, o tam didelę įtaką daro tėvai bei vaikus supanti aplinka. Nenuovokus

---

⁷⁸ Allen, Tim and Vlassenroot, Koen, eds., 2010

⁷⁹ Desroche, Henri (1969). *Dieux d'hommes. Dictionnaire des messianismes et millénarismes de l'ère chrétienne*. Paris: Berg International. pp. 31–32

jaunimas dažnai savo noru jungiasi prie įvairių karinių judėjimų, nes taip jiems žadami pinigai, įdomus, prasmę suteikiantis, jaudinantis gyvenimas. Tačiau bet kokie įsikišimai į vaiko vystymąsi gali pakeisti jo fizinę, psichologinę ar intelekto raidą. LRA vaikų išnaudojimas, vertimas juos kariauti karą, kurio jie negalėjo pasirinkti, kultūros ir kitokio pasaulio suvokimo diegimas nėra itin unikalus reiškinys tokiose grupuotėse bei „Globaliųjų pietų“ šalyse. Tačiau tokio masto vaikų išnaudojimas kariniame konflikte, vaikų patyrimo „perrašymas“ ir sukurtas ryšys tarp išnaudotojo ir išnaudojamojo, taip vadinamas Stokholmo sindromas, yra unikalus⁸⁰. Tam paaiškinti psichologijoje yra naudojamas „liminalumo“ terminas, kuris reiškia intensyvų transformacijos procesą, kurio metu pagrobti vaikai patiria fizinį ir psichologinį smurtą, kankinimus ir prievartą, o tai priverčia juos pergalvoti savo esamą kultūrą, žmonių tarpusavio santykius bei pasaulio suvokimą, todėl vaikas tampa *tabula rasa*, įgauna naują suvokimą ir priima naująją pasaulio tikrovę⁸¹.

LRA atveju vaikų integracija buvo itin svarbi, nes jų įtraukimas yra lengvesnis nei suaugusiųjų, taip pat vyrauja tendencija, jog vaikai tampa lojalesniais bei ilgiau tapatina save su viena grupe⁸². Morten Boas daro tokią išvadą apie vaikų vaidmenį kariniuose konfliktuose, koks iš esmės ir yra šis šiaurės Ugandos karas: „Jaunimas tampa grupuočių nariais, pataikaujančiais vadams, kurie gali vaikams pasiūlyti tai, ko jie negautų gyvenant įprastomis sąlygomis – pavogtą grobį, gėrybes, pinigus, merginas bei apsaugą. Vos turėdamas ginklą vaikas staiga iš nulio virsta kažkuo⁸³.“ Šiuo atveju LRA viliojo vaikus nematerialiomis, metafizinėmis gerybėmis.

Prieš tai aptartas „naujojo žmogaus ir naujosios visuomenės“ įsivaizdavimas ir išgalvotų taisyklių laikymasis šiaurės Ugandoje legitimavo žiaurų elgesį su vaikais: prievartinį jų įtraukimą į grupuotę, pasaulėžiūros pokyčius ir t.t. LRA nariai nuoširdžiai manė, jog įtraukdami vaikus į LRA veiklą išgelbės juos nuo netyrumo, aplinkinio pasaulio, nuodėmės bei mirties (palyginimui, krikščionybėje naudojamas krikštas nuo gimtosios nuodėmės bei kiti sakramentai). Buvę LRA vadovai teigia, jog žiaurus elgesys su vaikais, jų grobimas, išnaudojimas buvo tiesioginis dievo noras juos nubausti bei sugrąžinti į tikėjimą, o didesnė kančia ir skausmas rodo tik didesnį

---

⁸⁰ Oloya, Opiyo., 2013

⁸¹ Ten pat,

⁸² Kelly, Jocelyn TD, Lindsay Branham, and Michele R. Decker. "Abducted children and youth in Lord's Resistance Army in Northeastern Democratic Republic of the Congo (DRC): mechanisms of indoctrination and control." *Conflict and health*10.1 (2016)

⁸³ Boas, Morten "Africa's Young Guerillas: Rebels with a Cause?" *Current History*, 103(673) (2004), 212.

atsidavimą dievui⁸⁴. Vaikams, daug labiau nei suaugusiems, taisyklių bei tradicijų laikymasis sukuria vaizdą, jog jų gyvenimas tampa prasmingu ir naudingu.

LRA yra pagarsėjusi savo žiauriu elgesiu su vaikais – jų grobimais, įtraukimu į karą, prievarta ir t.t. Nuo 1980-tųjų LRA yra pagrobusi apie 20 tūkst. vaikų. Vaikams iš pradžių buvo žadamas geresnis gyvenimas, materialinė gerovė, magiška tikėjimo sistema, tačiau šiems vis tiek nesutikus buvo imamasi kitų priemonių: žodžio laisvės ribojimo, smurto ir bausmių grėsmės, nesutikę dalyvauti vaikai buvo išvežami toli nuo savo namų ir paleidžiami, jog nerastų kelio namo⁸⁵. LRA turėjo aiškią programą ir būdus, kaip priversti vaikus tapti lojaliais jų bendruomenės nariais. Iš pradžių vaikai buvo atskiriami nuo tėvų ir to, kas juos sieja su buvusiu gyvenimu. Tuomet vaikai tapdavo itin palaužiami, išsigandę, silpni psichologiškai, todėl pasinaudojant šia krizine vaikų būkle, buvo bandoma diegti savąsias vertybes, todėl po kurio laiko vaikai vis labiau save siedavo su LRA. Po to buvo galutinai laužomi praeities emociniai saitai su šeima, identitetu, morale ir buvusiu gyvenimu – prasidėdavo „naujo žmogaus“ kūrimas, izoliacija, informacijos iš aplinkinio pasaulio stoka ir naujų vertybių diegimas. Vėliau, vaikui jau pamiršus apie savo praeitą gyvenimą, jam buvo suteikiamos didesnės pareigos, atsakomybės jausmas ir diegiama prieš demonizaciją, po kurios vaikas tapdavo pilnaverčiu LRA nariu. Taip pat yra išskiriami keli vaikų kontrolės mechanizmai: 1) vaikų atskyrimas nuo kitų, vienatvės kūrimas; 2) kalbos kontrolė; 3) viešas jėgos ir smurto demonstravimas, norint parodyti, kas gresia už nepaklusimą; 4) lyties identifikavimas ir darbų pagal ją priskyrimas; 5) antgamtinės galios⁸⁶. Kiti šaltiniai aprašo tokią indoktrinacijos ir kontrolės eigą: 1) pagrobimas, 2) įtraukimas į bendruomenę, 3) „smegenų plovimas“, 4) savo galios rodymas žudant kitus žmones, 5) kūno išsitepimas „moo yaa“ skysčiu, 6) įsikūrimas savo namuose LRA bendruomenėje, 7) karinis pasirengimas, 8) „darbo“ pradžia⁸⁷. Šitaip vaikai užaugdavo žinodami tik religines bei kultūrinės LRA tiesas bei prarasdavo bet kokį ryšį su kitu pasauliu.

Šie kontrolės mechanizmai iš dalies atliko ir indoktrinacijos ritualo bei tradicijų funkciją, nors patys vaikai, vėliau išsilaisvinę ir pabėgę iš LRA teigė, jog religija pasitarnavo ne kaip kontrolės instrumentas, bet kaip asmeninės stiprybės šaltinis⁸⁸. LRA naudojo vaikų psichologiją traumuojančius indoktrinacijos ritualus bei apeigas. Tam, jog įrodytų savo vertę, atskirtų save nuo praeities, senosios bendruomenės ir identiteto, vaikų giminės buvo suvaromos į apskritimo centrą, o vaikų užduotis buvo juos nužudyti. Taip pat ši procedūra turėjo ir kitą efektą – ji padarydavo vaikus

---

⁸⁴ Uganda's LRA war criminals speak about horrors of war, Journeyman Pictures.

<<https://www.youtube.com/watch?v=uYURv18WXFU>>

⁸⁵ Kelly, Jocelyn, Lindsay Branham, and Michele R. Decker., 2016

⁸⁶ Ten pat,

⁸⁷ Oloya, Opiyo, 2013

⁸⁸ Ten pat,

nekenčiamais ir negeidžiamais savo buvusiose bendruomenėse, todėl vaikai nebeturėdavo kur grįžti, todėl vienintelis kelias jiems tapo LRA⁸⁹.

Taigi, iš esmės LRA jėga bei remdamiesi religijos teikiamu kosminiu pasaulio taisyklių aiškinimu pakeisdavo vaikų pasaulio suvokimą, sukurdavo jiems naują realybę, socialinius ryšius, o buvusią šeimą atstodavo naujoji – LRA šeima. Iš kitos pusės LRA ne tik panaikindavo psichologinius vaikų ryšius su senąja šeima, tačiau būdavo ir taip, jog vaikas privalėdavo nužudyti savo šeimą, jog panaikintų ir fizinius ryšius su buvusiu gyvenimu⁹⁰. Tai įrodo vienas iš pagrindinių buvusių LRA vadų, kuris Tarptautiniame Baudžiamajame Teisme buvo baudžiamas už nusikaltimus už nusikaltimus prieš žmoniją, tačiau pats gynėsi sakęs, jog „pats buvo jėga paimtas į LRA, kai buvo vaikas, todėl darė viską, kaip liepė, lyg tai darytų kurčias ir aklas žmogus⁹¹“. Užmegztas psichologinis ryšys su vaikais, leisdavo LRA vadovams užsiauginti lojalių karių armiją, kurie be kita ko turėjo ir pranašumą kovos lauke, mat psichologai nustatė, jog dėl vaiko kaip neutralaus ir gerį nešančios būtybės įvaizdžio, priešų kariai turi sulaužyti moralės normas, apgalvoti savo sprendimus prieš imantis veiksmų prieš vaikus, todėl priešui sukeltos emocijos išeidavo į naudą⁹².

IŠVADOS

Bakalauro darbe papildyta Stathis N. Kalyvas teorija leido pasiūlyto metodo pagrindu tirti religijos įtaką mobilizacijai kariniame šiaurės Ugandos konflikte. LRA atvejis atitiko beveik visus pasitelktose teorinėse priegose randamus kriterijus, o religinė struktūra, funkcijos ir įrankiai turėjo itin didelę reikšmę mobilizuojant grupuotės narius, o jos vadovybei siekiant savanaudiškų tikslų bei legitimuojant savo veiksmus bendruomenės akyse. Todėl galima teigti, jog „religija“ ir jos kuriama baimė buvo ir yra esminė priežastis, leidusi LRA grupuotei mobilizuoti ir išlaikyti savo narius.

Mobilizacijos procese, LRA itin akcentuoja savo priešų žiaurumą, priešingas vertybes ir daugelį kitų neigiamų savybių. Tam, kad grupuotė būtų lengvai valdoma ir tikėtų savo vadovybe, yra remiamasi asmenybės kultu bei mistiška hierarchijos sistema. Naudojant religines taisykles, pasitelkiant tradicijas bei simbolizmą yra kuriamas vienybės, išskirtinumo ir bendro identiteto jausmas. Be to, bandant motyvuoti savo narius, pakeliant jų savivertę, leidžiant pasijausti kitokiems yra kuriama ypatinga „naujojo žmogaus“ ir „naujosios visuomenės“ koncepcija. Taip pat svarbu

---

⁸⁹ Vinci, Anthony., 337–352.

⁹⁰ Allen, Tim and Vlassenroot, Koen, eds., 2010

⁹¹ Akena, Moses “Ongwen speaks out on why he quit LRA,” Daily Monitor, January 19, 2015
<<http://www.monitor.co.ug/News/National/Ongwen-speaks-out-on-why-he-quit-LRA/688334-2593818-pdgo8vz/index.html>>

⁹² Malkki, Liisa “The Need to Help: The Domestic Arts of International Humanitarianism”, Journal of Anthropological Research 72, no. 3

paminėti, jog siekiant užtikrinti savo tęstinumą, LRA itin daug dėmesio bei pastangų skiria prievartiniam vaikų įtraukimui į jų veiklą, taip pat religinei jaunimo indoktrinacijai bei tapatybės keitimui.

Vis dėl to iš analizuotųjų kriterijų labiausiai išsiskyrė mobilizacijos dėl godumo bei nuoskaudų kriterijus, mat LRA atveju mobilizacija dėl materialinių gėrybių bei keršto siekimo nebuvo smarkiai išreikšta, o daug didesnę įtaką jai darė religinės prigimties teikiamos vertybės bei gėrybės, tokios kaip, žadamas pomirtinis gyvenimas, nuodėmių išvalymas ir kt. Kita vertus, LRA konfliktas nebuvo grįstas ir motyvuojamas išskirtinai religiniais aspektais, kadangi grupuotės tikslams arba trūko aiškumo, arba jie buvo siejami ne su „religijos“ plėtra už savo „tikinčiųjų bendruomenės“ ribų, bet priešingai – su jos apsaugojimu ir uždarumu nuo kitų, negrįžtamai „pagedusių“ žmonių bei jų grupių. Tai, suprantama, reiškia, kad šio konflikto negalima vadinti iš tikrųjų religiniu.

Atliktas tyrimas parodė, jog asmens kultą kuriantis LRA vadovas Joseph Kony, pasinaudodamas esamomis problemomis, istorija, ačiolių genties kultūra ir kitomis aplinkybėmis, sumaniai sukūrė milenerianistinį religinį judėjimą bei mitą, kuris leido jam laviruoti religinės prigimties „tiesomis“ įgyvendinant savo gana praktiškus ir labai žemiškus, t.y. karinius ir politinius tikslus. Analizė atskleidė, jog iš pažiūros nestruktūruota, neaiški ir mistiškai valdoma grupė, naudojanti religiją kaip legitimacijos, manipuliacijos ir mobilizacijos šaltinį, visgi gali tapti gana efektyviai kontroliuojamu ir organizuotu judėjimu. Pabrėžtina, kad jo struktūra ir logika remiasi eklektišku tikrų religinių sistemų, t.y. krikščionybės, islamo bei Ugandos čiabuvių tikėjimų, deriniu.

Vadinasi, jog iš atlikto tyrimo galima suprasti, kad LRA kuriama vertybių sistema iš esmės nėra tikra religija, o labiau atitinka „religinio kulto“ apibrėžimą. Tuo tarpu patys grupuotės struktūros bruožai bei veiklos būdai labiau primena akademinėje literatūroje įprastą „religinio terorizmo“ sampratą, apibūdinančią veiklą, kurioje mistiški veikėjai naudodamiesi religine struktūra, įrankiais bei dichotomija legitimuoja savo veiklą, naudojamą smurtą bei siekia savo asmeninių tikslų.

Šio darbo rezultatai bei jame pasiūlyti metodologiniai įrankiai galėtų suteikti pagrindą gilesniems tyrimams. Darbe patikrinti kriterijai gali būti panaudoti nagrinėjant ne tik panašius atvejus, kuriuose stipriai išreikšti religinės prigimties bruožai, bet ir tiriant iš pirmo žvilgsnio nereligines karines grupuotes, pvz., Šri Lankos Tamilų tigrus ar Kurdistano darbininkų partiją. Šių atvejų tyrimas leistų reikšmingai kvestionuoti jų prigimtinio sekuliarumo ideologinį mitą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Akena, Moses “*Ongwen speaks out on why he quit LRA*,” Daily Monitor, January 19, 2015 <<http://www.monitor.co.ug/News/National/Ongwen-speaks-out-on-why-he-quit-LRA/688334-2593818-pdgo8vz/index.html>> [žiūrėta 2018 05 15]
2. Allen, Tim and Vlassenroot, Koen, eds. „The Lord's Resistance Army: myth and reality“. Zed Books, London, 2010 <https://www.researchgate.net/publication/48910147_The_Lord's_Resistance_Amy_myth_and_reality> [žiūrėta 2018 05 15]
3. Amone, Charles and Muura, Okullu “*British Colonialism and the Creation of Acholi Ethnic Identity in Uganda, 1894 to 1962*,” The Journal of Imperial and Commonwealth History 42, no. 2, 2014 <<https://doi.org/10.1080/03086534.2013.851844>> [žiūrėta 2018 05 15]
4. Aronson, Jacob, et al. “*How rebels win (and Why they lose)*”, University of Maryland, 2015 <http://unige.ch/sciences-societe/speri/files/9314/5294/8814/Paul_Huth_-_how_rebels_win_11_26_15.pdf> [žiūrėta 2018 05 15]
5. Behrend, Heike „*Alice Lakwena & the Holy spirits : war in northern Uganda 1985-97*“, Ohio University Press, Oxford, 1999.
6. Boas, Morten “*Africa’s Young Guerillas: Rebels with a Cause?*” Current History, 103(673), 2004
7. Collier, Paul “*Rebellion as a Quasi-Criminal Activity.*”, Journal of Conflict Resolution Vol 44, Issue 6, 2000. <<http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0022002700044006008>> [žiūrėta 2018 05 15]
8. Costalli, S., & Ruggeri, A., „*Indignation, Ideologies, and Armed Mobilization: Civil War in Italy, 1943–45*“. International Security, 40(2), 2015. <<https://www.politics.ox.ac.uk/materials/publications/14451/costalliruggeriis.pdf>> [žiūrėta 2018 05 15]
9. Dawkins, Richard “*The God Delusion*”, Boston: Houghton Mifflin, 2006.
10. Desroche, Henri. „*Dieux d’hommes. Dictionnaire des messianismes et millénarismes de l’ère chrétienne*“, Paris: Berg International., 1969

11. Durkheim, Émile, „*The Elementary Forms of the Religious Life, a Study in Religious Sociology*“. London : New York :G. Allen & Unwin; Macmillan, 1915.
12. Faber, Pamela „*Sources of Resilience in the Lord's Resistance Army*“, 2017. <https://www.cna.org/CNA_files/pdf/DOP-2017-U-015265-Final.pdf> [žiūrėta 2018 05 15]
13. Hassan, Steven “*Combatting cult mind control*”. Park Street Press, 1988.
14. Hegre, Håvard, and Nicholas Sambanis. “*Sensitivity Analysis of Empirical Results on Civil War Onset.*” *Journal of Conflict Resolution* 50(4), 2006. <<http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0022002706289303>> [žiūrėta 2018 05 15]
15. Hoffman, Bruce., „*Inside Terrorism*“. Columbia University Press., 1999
16. Holtermann, Helge. "*Economic Development, Rebel Mobilization, and Civil War Onset.*", 2013. <<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/37520/dravhandling-holtermann.pdf>> [žiūrėta 2018 05 15]
17. Jackson, Paul. "*The March of the Lord's Resistance Army: Greed or Grievance in Northern Uganda?*." *Small Wars and Insurgencies* 13.3, 2002. <<https://doi.org/10.1080/09592310208559196>> [žiūrėta 2018 05 15]
18. Jo, Hyeran, Rotem Dvir, and Yvette Isidori. "*Who Is a Rebel? Typology and Rebel Groups in the Contemporary Middle East.*" *Middle East-Topics & Arguments* 6, 2016 <<https://doi.org/10.17192/meta.2016.6.4571>> [žiūrėta 2018 05 15]
19. Kalyvas, Stathis N. "*Unsecular politics and religious mobilization.*" *European Christian Democracy*, 2003. <<https://stathiskalyvas.files.wordpress.com/2017/03/unsecular-politics-and-religious-mobilization1.pdf>> [žiūrėta 2018 05 15]
20. Kalyvas, Stathis N., and Matthew Adam Kocher. “*How ‘Free’ Is Free Riding in Civil Wars?: Violence, Insurgency, and the Collective Action Problem.*” *World Politics* 59, no. 2, 2007. <<https://doi.org/10.1353/wp.2007.0023>> [žiūrėta 2018 05 15]
21. Kelly, Jocelyn TD, Lindsay Branham, and Michele R. Decker. "*Abducted children and youth in Lord's Resistance Army in Northeastern Democratic Republic of the Congo (DRC): mechanisms of indoctrination and control.*" *Conflict and health* 10.1, 2016. <<https://doi.org/10.1186/s13031-016-0078-5>> [žiūrėta 2018 05 15]
22. Kiconco, and Nthakomwa. “*Marriage for the ‘New Woman’ from the Lord's Resistance Army: Experiences of Female Ex-Abductees in Acholi Region of Uganda.*” *Women's Studies International Forum*, vol. 68, 2018. <<https://doi.org/10.1016/j.wsif.2018.02.008>> [žiūrėta 2018 05 15]

23. Little, David „*Belief, Ethnicity, and Nationalism*“, Nationalism and Ethnic Politics 1995. 1(2)
24. Malkki, Liisa “*The Need to Help: The Domestic Arts of International Humanitarianism*”, Journal of Anthropological Research 72, no. 3
25. Mergelsberg, Ben “*Crossing Boundaries. Experiences of returning child soldiers*”, Draft report, 2005
26. Miller, Norman N., „*Encounters With Witchcraft : Field Notes from Africa*“. Albany :State University of New York Press, 2012. Print.
27. Oloya, Opiyo. *Child to Soldier: Stories from Joseph Kony's Lord's Resistance Army*. University of Toronto Press, 2013. JSTOR, <www.jstor.org/stable/10.3138/j.ctt2tv1d9> [žiūrėta 2018 05 15]
28. Olson, M. „*The Logic of Collective Action*“. Harvard University Press, 2002
29. Parkinson, Sarah Elizabeth. “*Organizing rebellion: Rethinking high-risk mobilization and social networks in war.*” American Political Science Review 107.3, 2013. <<https://doi.org/10.1017/S0003055413000208>> [žiūrėta 2018 05 15]
30. Priya, Rashmi., “*Sociology of religion: Max Webber*”, 2011
31. Regan, Patrick M., and Daniel Norton. “*Greed, grievance, and mobilization in civil wars.*” Journal of Conflict Resolution no. 49.3. <<http://www.jstor.org/stable/30045117>> [žiūrėta 2018 05 15]
32. Seul, Jeffrey R. “*Ours Is the Way of God': Religion, Identity, and Intergroup Conflict.*” Journal of Peace Research 36, no. 5, 1999. <<http://www.jstor.org/stable/424533>> [žiūrėta 2018 05 15]
33. The World Bank, “*Uganda: Overview,*” The World Bank, Dec 08, 2016
34. Titeca, K. ‘*The spiritual order of the LRA*’ in: Allen, T., Vlassenroot, K. *The Lord's Resistance Army: Myth and Reality*. London, Zed Books, 2010
35. Titeca, Kristof and Theophile Costeur “*An LRA for everyone: How different actors frame the Lord's Resistance Army*” African Affairs, Volume 114, Issue 454, 1 January 2015, Pages 92–114, <<https://doi.org/10.1093/afraf/adu081>> [žiūrėta 2018 04 25]
36. „*Uganda's LRA war criminals speak about horrors of war*“, Journeyman Pictures. <<https://www.youtube.com/watch?v=uYURvI8WXFU>> [žiūrėta 2018 04 25]
37. Vinci, Anthony. “*Existential Motivations in the Lord's Resistance Army's Continuing Conflict.*” Studies in Conflict & Terrorism, vol. 30, no. 4, 2007. <<https://doi.org/10.1080/10576100701200173>> [žiūrėta 2018 04 25]

38. Wells, George A. "*Cults of personality.*" Vol. 13, no. 37, 2014
39. Williams, Rhys H. "*Religion as Political Resource: Culture or Ideology?*" *Journal for the Scientific Study of Religion* 35, no. 4, 1996
40. Wood, Elisabeth Jean, „*Insurgent Collective Action and Civil War in El Salvador*“, Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
<<https://doi.org/10.1017/CBO9780511808685>> [žiūrėta 2018 04 25]
41. Zuckerman, Phil „*Living the Secular Life: New Answers to Old Questions*“, 2014

SUMMARY

Remigijus Stankevičius. The Role of "Religion" in Armed Groups' Mobilization: the Case of Uganda's Lord's Resistance Army. Bachelor of Political science program. The International Relations and Political Science Institute, Vilnius.

Research problem: if the Western world is becoming more and more secular, then the Global South is still very dependent on religion. Sadly, because of the low levels of education, cultural history, beliefs' system and contemporary problems some groups which use religion as the main influential and mobilizing factor for their own goals are starting to arise.

The aim of this research is to analyse how rebel groups use religion as mobilizing factor in armed conflicts.

In order to achieve my goal, several tasks are created:

First of all, because religious mobilization in armed conflicts is not well documented in the literature. It means that I have to find similar theories and expand them by adding some extra criterions which would help me to analyse my case. Secondly, I have to select a case of the conflict (which in this particular case would be Lord's Resistance Army in Uganda, LRA). And lastly, I would use my created methodology and criterions on LRA to find out how did LRA used religious tools to mobilize people and establish or legitimise their regime.

Conclusion. By applying my own methodology and criterion system on LRA case I have found out that religious mobilization is based on most of the criterions: LRA creates devilish view of their enemies; the leader of LRA Joseph Kony uses cult of personality and mystical hierarchy to rule the group; to achieve unity and control of the LRA religious rules, traditions and symbolism is used; also "new man" and "new society" is established; lastly, LRA base their continuity and strength by abducting and indoctrinating children.

However, several criterions were denied. Interestingly, LRA does not uses greed (material motivation), nor grievance (revenge) to mobilise people. Instead of that they promise religious and mystical goods, such as "cleansing", eternal life and internal safety. What is more, the Uganda's conflict is not clearly a religious one because LRA's goal is not to spread their own "religion", but rather to clear all the evil and safe Acholi identity.

All in all, spiritual system which LRA uses is not what we should call a religion *per se*. LRA spirituals system correspond to the concept of religious cult and the whole organization should be called religious terrorist group.